

Návrh portfolia produktů pro zajištění se na důchodový věk

Petr Štica

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav financí a účetnictví
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petr ŠTICA**
Osobní číslo: **M08233**
Studijní program: **B 6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management a ekonomika**

Téma práce: **Návrh portfolia produktů pro zajištění se na důchodový věk**

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Popište princip fungování současného důchodového systému v České republice včetně připravovaných změn.

II. Praktická část

- Charakterizujte komerční produkty finančního trhu v oblasti spoření si na stáří.
- Na základě průzkumu analyzujte současný stav povědomí občanů o možnostech zajištění na stáří.
- Pro typově odlišné klienty navrhnete portfolio produktů pro zajištění se na důchodový věk.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: **cca 40 stran**
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- [1] CIPRA, T. Zajištění a přenos rizik v pojišťovnictví. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 260 s. ISBN 80-247-0838-8.
[2] DAŇHEL, J., et al. Pojistná teorie. 1.vyd. Praha: Professional Publishing, 2005. 332 s. ISBN 80-86419-84-3.
[3] DUCHÁČKOVÁ, E. Principy pojištění a pojišťovnictví. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2005. 178 s. ISBN 80-86119-92-0.
[4] KAMENÍKOVÁ, B., POLÁCH, J., KRÁL, M. Bankovníctví a pojišťovnictví: Studijní pomůcka pro distanční studium. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2008. 160 s. ISBN 978-80-7318-655-5.
[5] ŠULC, J. Penzijní připojištění. 2. aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Grada Publishing, 2004. 196 s. ISBN 80-247-0772-1.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jiří Polách**
Ústav financí a účetnictví
Datum zadání bakalářské práce: **4. dubna 2011**
Termín odevzdání bakalářské práce: **20. května 2011**

Ve Zlíně dne 4. dubna 2011

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že:

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí:
  - bez omezení;
  - pouze prezenčně v rámci Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²;
- podle § 60³ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

---

¹ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

- (1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.
- (2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.
- (3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

² zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

- (3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

³ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

- podle § 60⁴ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že:

- jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a použité informační zdroje jsem citoval;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně ..... 16. 5. 2011 .....

Bíry
.....

⁴ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

- (2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.
- (3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se snaží popsat možnosti zajištění se na stáří především prostřednictvím státem podporovaných produktů. Teoretická část popisuje fungování prvního pilíře současného důchodového systému a navrhuje základní možnosti individuálního spoření. Hlavním cílem praktické části je analyzovat povědomí občanů o možnostech zajištění se na penzi a následně navrhnout typově odlišným klientům kombinaci produktů pro udržení si životního standardu ve stáří.

Klíčová slova: důchodový systém, důchodové pojištění, důchodová reforma, životní pojištění, penzijní připojištění

ABSTRACT

This bachelor thesis tries to describe various possibilities which exist in order to provide security for the aged through state sponsored programs. The theoretical part describes the way the first pillar of the current pension system operates and looks at two possible ways of saving for retirement. The main objectives of the practical part are to analyze people's awareness of the different possibilities which exist in order to provide retirement security, as well as to propose a combination of products for various types of clients to help them to maintain an adequate living standard in their retirement.

Keywords: pension system, retirement insurance, pension reform, life insurance, supplementary pension

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce, panu Ing. Jiřímu Poláchovi, za jeho čas, nezdolný optimismus a cenné rady při konzultacích.

Ve stáří není lepší útěchy než to, že jsme celou sílu svého mládí vtělili do díla, které nestárne s námi.

Arthur Schopenhauer

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DŮCHODOVÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE	12
1.1 HISTORIE DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU NA NAŠEM ÚZEMÍ.....	12
1.1.1 Vývoj po roce 1989	12
1.2 SOUČASNÝ DŮCHODOVÝ SYSTÉM.....	14
1.2.1 Základní principy důchodového pojištění.....	15
1.2.2 Právní zakotvení důchodového pojištění	16
1.2.3 Druhy důchodů	16
1.2.3.1 Starobní důchod.....	17
1.2.3.2 Invalidní důchod.....	18
1.2.3.3 Pozůstalostní důchody	20
2 INDIVIDUÁLNÍ MOŽNOSTI SPOŘENÍ SI NA STÁŘÍ.....	22
2.1 STÁTEM PODPOROVANÉ PRODUKTY	22
2.1.1 Penzijní připojištění	22
2.1.1.1 Státní příspěvek	23
2.1.1.2 Daňové úlevy	24
2.1.1.3 Dávky z penzijního připojištění	25
2.1.1.4 Výhody a nevýhody penzijního připojištění	26
2.1.1.5 Penzijní připojištění v číslech	27
2.1.2 Životní pojištění	28
2.1.2.1 Pojištění pro případ úmrtí	29
2.1.2.2 Pojištění pro případ dožití.....	29
2.1.2.3 Smíšené životní pojištění	30
2.1.2.4 RŽP, KŽP, IŽP	30
2.2 JINÉ FORMY SPOŘENÍ SI NA STÁŘÍ.....	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
3 DŮCHODOVÁ REFORMA	35
3.1 DŮCHODOVÁ REFORMA V ČESKÉ REPUBLICE.....	37
3.1.1 Neudržitelný dlouhodobý vývoj.....	37
3.1.2 Účel důchodové reformy.....	38
3.1.3 Současná podoba chystané důchodové reformy.....	38
3.1.3.1 Kritické poznámky k reformě důchodů	39
3.2 REFORMY DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU VE VYBRANÝCH ZEMÍCH.....	39
3.2.1 Chile.....	39
3.2.2 USA	40
3.2.3 Švédsko	40
3.2.4 Nizozemí	40
3.2.5 Litva.....	40
3.2.6 Polsko.....	41
3.2.7 Slovensko	41

4	ANALÝZA POVĚDOMÍ OBČANŮ O MOŽNOSTECH SPOŘENÍ SI NA STÁŘÍ.....	42
4.1	STRUKTURA RESPONDENTŮ	42
4.2	ZAJIŠTĚNÍ SE NA DŮCHOD	43
4.3	PENZIJNÍ PŘIPOJIŠTĚNÍ	45
4.4	DŮCHODOVÁ REFORMA	45
5	NÁVRH PORTFOLIA PRODUKTŮ PRO TYPOVĚ ODLIŠNÉ KLIENTY.....	47
5.1	SPOLEČNÉ VÝCHOZÍ PŘEDPOKLADY	47
5.2	SPOŘENÍ OD 30 LET.....	48
5.3	SPOŘENÍ OD 40 LET.....	50
5.4	SPOŘENÍ OD 50 LET.....	52
5.5	SHRNUTÍ A DOPORUČENÍ.....	53
	ZÁVĚR	54
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	58
	SEZNAM GRAFŮ.....	59
	SEZNAM TABULEK	60
	SEZNAM PŘÍLOH	61

ÚVOD

Cílem mé bakalářské práce je navrhnout rozdílným klientům produkty finančního trhu, aby si v důchodovém věku udrželi svůj životní standard a nemuseli tak spoléhat pouze na státem zajištěnou ochranu. Můj názor je, že se nacházíme v mezidobí, kdy lidé již začínají tušit, že stát v zajišťování jejich stáří není všemocný a výše jejich důchodu bude pravděpodobně jen minimální, a kdy ještě nejsou zvyklí se o svou budoucnost postarat sami. Lidé svými názory ukazují, že přestávají věřit v první pilíř důchodového systému, avšak interakce, která by měla nastat, tedy individuální iniciativa v tomto směru, pokulhává.

Aby případný čtenář pochopil nutnost aktivní osobní účasti na zajištění si své penze, bude nejdříve nutné proniknout s ním do tajů důchodového systému. V teoretické části tedy nejdříve popíšu historii a vývoj pojištění, následně objasním, jakým způsobem funguje současný systém. Od základního, starobního, důchodu se přesunu k doplňkovým produktům finančního trhu v této oblasti, které jsou podporovány státem. V první řadě se budu věnovat penzijnímu připojištění se státním příspěvkem, poté obecněji objasním problematiku životního pojištění.

Praktickou část začnu v návaznosti na současný důchodový systém a potřebu jeho změny podpořím statistickými údaji. V téže kapitole nastíním hlavní body důchodové reformy a budu se snažit vysvětlit, v čem obecně změny tkví. Další kapitola bude věnována průzkumu povědomí občanů o možnostech zajištění se na důchod. Tím bych chtěl dokázat, že dnešní lidé mají v oblasti spoření si na penzi velká očekávání a představy, ale nejsou schopni je vlastními silami naplnit. Zároveň bych chtěl průzkumem zjistit, zda jsou mezi lidmi dostatečné informace jak například o penzijním připojištění, tak o chystané důchodové reformě. V poslední kapitole teoretické části mé bakalářské práce bych chtěl názorně ukázat, jaký vliv má délka spoření na životní úroveň v důchodovém věku. Třem různým klientům namodeluji odkládání si na penzi pomocí penzijního připojištění a investičního životního pojištění, aby jim tak v součtu se starobním důchodem tyto produkty pomohly zachovat jejich životní úroveň i v postproduktivním věku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DŮCHODOVÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE

1.1 Historie důchodového systému na našem území

Zajištění práce neschopných lidí leželo již od pradávna na bedrech lidí samotných a na církvi. Ta většinou poskytovala chudým, nemocným a starým almužnu a přístřeší.

Narozdíl od například nemocenského pojištění, které bylo v tehdejším Rakousku - Uhersku upraveno zákonem již v roce 1888 (zákon č.33/1888 říšského zákoníku), v důchodovém pojištění nastal výrazný zlom až v roce 1924, kdy byl v Československu přijat zákon o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří (zákon č. 221/1924 Sb.). Pojištění se týkalo všech, kteří na území ČSR pracovali na základě pracovního, služebního nebo učňovského poměru, ne tedy pouze příležitostně nebo jako vedlejší zaměstnání. Nárok na starobní důchod náležel všem pojištěným po dovršení šedesátého pátého roku (ženy i muži), pokud opustili zaměstnání nebo jejich příjem klesl na polovinu mzdy zdravého pracujícího. Výše dělnického důchodu se odvíjela od mzdové třídy a doby pojištění. Minimální hranice byla stanovena na částku 1 130 korun ročně, to znamená necelých 95 korun přepočteno na měsíce. Na nejvyšší tarif, tj. 5 400 korun ročně, 450 korun měsíčně, dosáhl zaměstnanec, jenž spadl do nejvyšší platové třídy a byl pojištěn po dobu padesáti let v každém roce alespoň 50 týdnů.

Zákon č.102/1951 Sb. přinesl oddělení nemocenského a důchodového pojištění. V roce 1957 se pak orgánem zajišťujícím důchodové zabezpečení stal Státní úřad sociálního zabezpečení (SÚSZ). Nám známé Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), které po úřadu SÚSZ převzalo jeho působnost v oblasti sociálního zabezpečení, vzniklo až v roce 1968. O dávkách důchodového zabezpečení začal o rok později rozhodovat Úřad důchodového zabezpečení v Praze, původně vnitřní organizační jednotka SÚSZ. [1]

1.1.1 Vývoj po roce 1989

Po listopadu 1989 prošla oblast důchodového pojištění různými změnami. Cílem bylo postupně vytvořit stabilní moderní systém s financováním odděleným od státního rozpočtu, aby tak mohl pružně reagovat na změny demografické i hospodářské. Během několika let byly provedeny následující reformní kroky:

- **1990:** osoby samostatně výdělečně činné byly zapojeny do důchodového systému, důchody byly valorizovány¹
- **1992:** zrušeny preference v důchodovém systému, všichni ekonomicky aktivní obyvatelé tedy dosahují na důchod podle jednotných podmínek
- **1993:** začal proces oddělování financování sociálního pojištění od státního rozpočtu platbami pojistného mimo daňový systém. Nebyl však pro tyto platby zřízen zvláštní účet, pojistné tak de facto zůstalo příjmem státního rozpočtu, což mělo za následek vyčerpání rezervy na zcela jiné účely, než na které byla vytvářena. K vytvoření samostatného účtu došlo až v roce 1996, to už ale žádný přebytek na pojistném neexistoval
- **1994:** přijat zákon o penzijním připojištění se státním příspěvkem
- **1995:** přijat nový zákon o důchodovém pojištění, který obsahoval například proces zvyšování věkových hranic, prodloužení rozhodného období, atd.
- **1996:** vytvoření výše uvedeného zvláštního účtu důchodového pojištění
- **1997:** zpřísnění valorizačních podmínek v rámci úsporných opatření
- **1998:** návrhy na zvýšení pojistné sazby důchodového pojištění byly parlamentem zamítnuty
- **1999:** schválena novela zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem, která například zvýšila bezpečnost vkladů účastníků, zavedla daňové zvýhodnění zaměstnavatelů, kteří platí příspěvky svým zaměstnancům, atd.
- **2000:** návrh novely zákona týkající se redukcí důchodů při předčasném odchodu do důchodu, jenž nabylo účinnosti lednem následujícího roku
- **2001:** zamítnutí vzniku Sociální pojišťovny, novely zákona o penzijním připojištění i zákona o zaměstnaneckém penzijním připojištění, který měl zavést systém fungující v řadě vyspělých zemí
- **2003:** přijat zákon 425/2003 Sb., který nařídil zvyšovat věkovou hranici (podle tohoto zákona až do roku 2013), omezil možnosti předčasného důchodu, upravoval

---

¹ Valorizace = zhodnocování, zvyšování hodnoty.

hodnocení doby studia pro účely důchodového pojištění, zrušil omezení souběhu starobního důchodu a výdělku a navýšil minimální vyměřovací základ pro OSVČ

- **2011:** valorizace důchodů, zvýšení o 3,9% [2], [3]

1.2 Současný důchodový systém

V České republice stejně jako v ostatních ekonomicky rozvinutých zemích se při obecnějším pohledu systém důchodového zabezpečení skládá ze tří pilířů:

- *Sociální pojištění*
- *Penzijní připojištění*
- *Individuální pojištění a spoření*

1. Sociální pojištění

Pod tímto pilířem najdeme nejen vyplácení starobního důchodu, můžeme zde zahrnout i sociální podporu (při mateřské dovolené, péči o zdravotně postiženou osobu, atd.) a sociální pomoc, která pomáhá řešit situace sociální nebo hmotné nouze.

Účast na prvním pilíři je stanovena jako povinná, finanční prostředky jsou získávány povinnými odvody do státního rozpočtu. Tento systém je založený na mezigenerační solidaritě a **průběžném financování**, což znamená, že současní výdělečně činní obyvatelé financují důchody současným občanům pobírajícím důchodové dávky. To znamená, že peněžní prostředky vybrané za běžný rok, jsou vypláceny ještě tentýž rok. Výhodou tohoto systému je určitá míra stability a rezistence vůči některým makroekonomickým vlivům, například inflaci. Nevýhodou může být značná citlivost na demografický vývoj ve společnosti.

2. Penzijní připojištění

Druhý pilíř slouží jako doplněk k prvnímu pilíři. Většinou se jedná o systémy kolektivního pojištění, které jsou organizovány:

- V podnicích (pro vlastní zaměstnance)
- Ve skupinách sdružujících určité profese (např. advokáti, notáři)
- V jiných skupinách založených za tímto účelem (účastníci jednotlivých penzijních fondů vytvořených v rámci penzijního připojištění v ČR)

Tento systém je v České republice na rozdíl od prvního pilíře dobrovolný. Další typickou charakteristikou tohoto doplňkového pojištění je vytváření finančních fondů, které nabývají značných objemů a jsou tak z makroekonomického hlediska významným zdrojem dlouhodobého kapitálu.

3. Individuální pojištění a spoření

Třetí pilíř je doplňkové a dobrovolné pojištění, které záleží jen a pouze na vlastní iniciativě každého občana. Většinou se jedná o různé komerční produkty zaměřené na pojištění a spoření (komerční životní či důchodové pojištění, různé způsoby spoření, atd.). [4], [3]

1.2.1 Základní principy důchodového pojištění

Principy důchodového pojištění nacházíme již ve 20. letech dvacátého století za první Československé republiky. Již tehdy byly přijaty právní předpisy, které důchodové pojištění rozšířily nejprve na téměř všechny zaměstnanecky činné osoby a později, roku 1948, i na osoby samostatně výdělečně činné. Za základní princip důchodového pojištění platný dodnes můžeme považovat **účast prakticky všech ekonomicky aktivních osob na tomto pojištění**, jež je nyní upraven zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Princip jednotné úpravy znamená, že pojištěnci ze všech skupin (osoby v pracovním či služebním poměru, OSVČ, členové družstev i ostatní skupiny) si mohou být jisti, že existuje jednotný systém v kladení nároků na důchod i na způsob výpočtu jeho výše platný pro všechny. Neexistují již tedy rozdíly, jak tomu bylo například do roku 1975, kdy fungoval zvláštní právní předpis pro družstevní rolníky nebo do roku 1992, kdy platilo zvýhodnění pro vyjmenovaná zaměstnání zařazená do I. nebo II. pracovní kategorie.

Účast na důchodovém pojištění je v České republice **povinná**. Poplatník se nemůže rozhodnout, že ze systému vystoupí a dále nebude platit pojistné, přestože by měl například dostatečné prostředky na zajištění svého stáří. Naopak, za daných podmínek (§6 zákona č. 155/1995 Sb.), se může osoba sama přihlásit k dobrovolné účasti.

Pokud pojištěnec splní zákonem stanovené podmínky, vzniká mu na výplatu dávek důchodového pojištění právní nárok. Tomuto principu říkáme **obligatornost dávek** důchodového pojištění.

S obligatorností dávek souvisí **zajištění soudní ochrany**.

O výplatu dávek důchodového pojištění, které jsou výdajem státního rozpočtu (jsou však vedeny na zvláštním účtu a v zákoně o státním rozpočtu jsou uváděny jako samostatná položka), se stará stát, jsou tedy **státem garantovány**.

Zákonem **stanovené pojistné** zůstává i pro rok 2011 28% z vyměřovacího základu. Platí, že pokud je osoba v zaměstnaneckém poměru, odvádí toto pojistné zaměstnavatel, přičemž se zaměstnanec na pojistném podílí 6,5%. Osoby samostatně výdělečně činné platí pojistné na důchodové pojištění formou měsíčních záloh a ročního zúčtování.

Princip **průběžného financování** je vysvětlen v kapitole 1.2 v prvním pilíři důchodového systému.

Současný důchodový systém je flexibilní v tom smyslu, že nestanovuje například přesnou výši vyplácených důchodů, vyznačuje se tedy jistou **dynamičností**. [5]

1.2.2 Právní zakotvení důchodového pojištění

Důchodové pojištění v České republice upravuje především výše zmíněný zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který nabyl účinnosti 1. ledna 1996. Najdeme zde právní úpravu pro důchod starobní, invalidní, vdovský a vdovecký a sirotčí. Další přijatou legislativou je zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, který upravuje například pojistné na důchodové pojištění. Za zmínku stojí i zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, kde v paragrafech 81 – 90 nalezneme vše, co se týká řízení důchodového pojištění.

1.2.3 Druhy důchodů

Důchodové pojištění zabezpečuje občany v případě dlouhodobého ohrožení ztráty výdělku z příčiny:

- *Stáří* (starobní důchod)
- *Invalidity* (invalidní důchod prvního, druhého a třetího stupně)
- *Ovdovění a osiřeni* (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod)

Tyto důchody můžeme ještě rozdělit na **přímé** a **nepřímé**. Přímé důchody (důchod starobní a invalidní) se vyměřují na základě doby pojištění a výši výdělků. Nepřímé důchody (důchod vdovský, vdovecký a sirotčí) se stanovují z přímého důchodu, který zemřelý pobíral nebo na který by měl dosáhnout. [5]

1.2.3.1 Starobní důchod

Starobní důchod je chápán jako sociální pomoc občanům, u kterých se předpokládá, že mají omezený finanční příjem z důvodu stáří. Nárok na tuto dávku má ten, kdo splnil zákonem stanovené podmínky, kterými jsou dosažení určitého věku a splnění potřebné doby pojištění.

Důchodový věk², tedy věk, od kterého má pojištěnec na důchod nárok, je

- u mužů 65 let
- u žen
  - o 62 let, pokud vychovaly 4 a více dětí
  - o 63 let, pokud vychovaly 3 děti
  - o 64 let, pokud vychovaly 2 děti
  - o 65 let, pokud vychovaly 1 nebo žádné dítě

Podle §31 zákona o důchodovém pojištění může pojištěnec zažádat o předčasný, zato však **krácený, starobní důchod**, pokud splnil dobu pojištění alespoň 25 let a do důchodového věku mu zbývají nejvýše 3 roky. [6]

Zákon č. 306/2008 Sb., který novelizuje zákon o důchodovém pojištění, zavedl postupné prodlužování potřebné doby pojištění s účinností od 1. 1. 2010. Tempo prodlužování bylo stanoveno na 1 rok za každý rok účinnosti zákona. Tedy zatímco pojištěnci, který dosáhl stanoveného důchodového věku před rokem 2010, stačilo k nároku na penzi 25 let účasti v systému, s dosažením důchodového věku po roce 2018 již bude potřebovat 35 let účasti.

Výpočet starobního důchodu

Výpočet starobního důchodu je komplikovaná záležitost, uvedu proto jen zjednodušený postup. Od roku 1996 se všechny důchody počítají tzv. **dvousložkovou konstrukcí**, která se skládá z pevné základní výměry a procentní výměry. Sazba pro základní výměru se

---

² Platí u pojištěnců narozených po roce 1968. U těch, kteří se narodili před rokem 1936, je důchodový věk stanoven u mužů na 60 let, u žen na 53 – 57 let, podle toho, kolik dětí vychovaly. Pro pojištěnce narozené mezi lety 1936 a 1968 stanovuje důchodový věk tabulka v příloze zákona 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

v porovnání s rokem 2010 zvýšila o 60 Kč a pro rok 2011 činí 2 230 Kč. Procentní výměra závisí na výši výdělků a době pojištění. Spočítá se tak, že za každý rok pojištění náleží pojištěnci 1,5 % výpočtového základu. Pokud však dále pokračuje v pracovním procesu, sazba se zvyšuje o dalších 1,5 % za každých 90 dní. Naopak, pokud se pojištěnec rozhodne pro předčasný krácený důchod, snižuje se sazba o 0,9 % za každých 90 dní. [3], [7]

Výchozím údajem pro výpočtový základ (VZ) je tzv. osobní vyměřovací základ (OVZ), což velmi zjednodušeně řečeno představuje přepočítaný průměrný měsíční výdělek za dobu, za kterou se výše důchodu počítá. Výpočtový základ se dále redukuje a to z důvodu vzájemné solidarity. Hranice pro redukcii se pružně mění, aby byl zajištěn soulad s vývojem vyplacených a nově přiznaných důchodů. Hodnoty pro redukcii výpočtového základu pro rok 2011 ukazuje následující tabulka. [3]

Tab. 1 Výpočet redukce VPZ z OVZ [7]

Pro osobní vyměřovací základ (OVZ)	Výše výpočtového základu (VZ)
Do 11 000 Kč	$VZ = OVZ$
Od 11 001 do 28 200 Kč	$VZ = 11\,000 + (OVZ - 11\,000) \times 0,3$
Nad 28 200 Kč	$VZ = 16\,160 + (OVZ - 28\,200) \times 0,1$

Celková výše důchodu se následně spočítá jako součet základní a procentní výměry. [7]

Průměrná výše starobního důchodu k poslednímu dni roku 2010 činila 10 123 Kč, přičemž u mužů to bylo 11 240 a u žen 9 189 Kč. Od října roku 2011 by podle rozhodnutí Ústavního soudu mělo dojít ke změně výpočtu starobních důchodů. Konkrétně by se mělo jednat o změnu redukční hranice pro výpočet výpočtového základu. Nově by měly vzniknout pouze dvě skupiny. První, s osobním vyměřovacím základem, zůstane nezměněna. Druhé skupině by se osobní vyměřovací základ nad 11 000 Kč započítával z 23 %. Nejlépe na tom tedy budou lidé s OVZ nad 28 200 Kč, u kterých se sazba používaná ve stanovení výpočtového základu zvýší o 13 procentních bodů. [8], [9]

1.2.3.2 Invalidní důchod

Invaliditou se rozumí snížená pracovní schopnost, tedy schopnost si samostatně vydělávat na obživu. Vzniká nejčastěji následkem vážného úrazu nebo nemoci. **Nárok** na invalidní

důchod má osoba, která nedosáhla věku 65 let, stala se invalidní (do jisté míry nebo úplně práce neschopnou) a splnila podmínku potřebné doby pojištění.

Tab. 2 Potřebná doba pojištění pro získání nároku na invalidní důchod [10]

Dosažený věk pojištěnce	Potřebná doba pojištění
Do 20 let	Méně než jeden rok
Od 20 do 22 let	1 rok
Od 22 do 24 let	2 roky
Od 24 do 26 let	3 roky
Od 26 do 28 let	4 roky
Nad 28 let ³	5 let

Od 1. 1. 2010 se invalidita nově rozděluje a to na **tři stupně**⁴:

- *1. stupeň* – pokles pracovní schopnosti o 35 – 49%
- *2. stupeň* – pokles pracovní schopnosti o 50 – 69%
- *3. stupeň* – pokles pracovní schopnosti o více než 70%

U prvního a druhého stupně invalidity se ještě dále zjišťuje, zda je postižený schopen pokračovat ve výdělečné činnosti, popřípadě za jakých podmínek.

---

³ U pojištěnce staršího 38 let musí být splněna doba pojištění 10 let a to v období posledních 20 let předcházejících vzniku invalidity

⁴ Do 1. 1. 2010 zákon rozděloval invaliditu na **částečnou** (pokles soustavné výdělečné činnosti nejméně o 33%) a **plnou** (pokles soustavné výdělečné činnosti nejméně o 66%), přičemž výše částečné invalidity se odvozovala z důchodu invalidního a byla stanovena na 50% invalidního důchodu.

Výše invalidního důchodu se vypočítává podle základní a procentní výměry. Výše procentní výměry se počítá za každý celý rok doby pojištění a činí:

- 0,5% výpočtového základu měsíčně u invalidního důchodu I. stupně invalidity
- 0,75% výpočtového základu měsíčně u invalidního důchodu II. stupně invalidity
- 1,5% výpočtového základu měsíčně u invalidního důchodu III. stupně invalidity

Nároku na invalidní pojištění zaniká v případě zániku invalidity (tedy vyléčení do takové míry, že pojištěnec již nespadá ani do invalidity I. stupně) a dovršením věku 65 let. [10]

1.2.3.3 Pozůstalostní důchody

Vdovský a vdovecký důchod má zajistit situaci, kdy zemře jeden z manželů, přičemž pozůstalý není schopen se plně věnovat svému zaměstnání, neboť musí zároveň pečovat o rodinu. V tomto případě příjmy do rodinného rozpočtu rapidně klesly, zatímco výdaje se příliš nezměnily (zůstávají například náklady na bydlení).

Na vdovský důchod má nárok vdova, jejíž manžel byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu (pokud splnil zákonem stanovené podmínky) a to po dobu jednoho roku od manželovy smrti. Po uplynutí doby jednoho roku má vdova nárok na vdovský důchod, jestliže:

- *Pečuje o nezaopatřené dítě*
- *Pečuje o dítě, které je závislé na péči jiné osoby*
- *Pečuje o rodiče svého nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v domácnosti a je na její péči závislý*
- *Je invalidní ve III. stupni*
- *Dosáhla důchodového věku alespoň o 4 roky nižšího, než je důchodový věk pro muže narozeného stejného data*

Výše důchodu se taktéž skládá ze základní a procentní výměry, která činí 50 % procentní výměry starobního nebo invalidního důchodu (pro invaliditu III. stupně), na který měl nebo by měl zemřelý nárok.

Tato ustanovení platí jak pro vdovský, tak pro vdovecký důchod v rámci zachování rovných příležitostí mužů a žen.

Na **sirotčí důchod** má nárok nezaopatřené dítě, pokud zemře jeho rodič nebo osoba, která dítě měla v péči nahrazující péči rodičů, a dítě na ní bylo existenčně závislé. Pokud nezaopatřenému dítěti zemřou oba rodiče, má nárok na sirotčí důchod po každém z nich.

Výše sirotčího důchodu se také skládá ze základní výměry, která od roku 2011 činí po zvýšení 2 230 Kč, a z procentní výměry, která je stanovena na 40 % z důchodu, na který měl nebo by měl zemřelý nárok.

Nárok na sirotčí důchod zaniká, pokud je dítě osvojeno. [11], [12]

2 INDIVIDUÁLNÍ MOŽNOSTI SPOŘENÍ SI NA STÁŘÍ

V předchozí kapitole jsem nastínil, jak funguje současný první pilíř důchodového pojištění, systém, do kterého přispívají občané povinně. Nyní se budu snažit popsat možnosti spoření si na základě vlastní iniciativy. V této kapitole by tedy měl čtenář dostat přehled o základních možnostech vytvoření si rezervy pro účely čerpání v postproduktivním věku.

2.1 Státem podporované produkty

Jednou z významných činností státu je podpora komerčních produktů v oblasti zajištění se na stáří. Sledují se tím především dva cíle:

- Podpořit snahu občanů v aktivitách odkládání si volných finančních prostředků
- Zvýšit atraktivitu těchto produktů a tím ulehčit výdajům státního rozpočtu

2.1.1 Penzijní připojištění

Penzijní připojištění je doplňkovým pojištěním k základnímu důchodu. Je upraveno zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Systém tohoto pojištění je založen na fondovém financování, je naprosto dobrovolný a smluvní. První charakteristikou je tedy **dobrovolnost**. Ta spočívá ve skutečnosti, že k uzavření smlouvy mezi účastníkem a penzijním fondem, nemůže být nikdo donucen. Podmínky k uzavření smlouvy jsou:

- *Fyzická osoba*
- *Minimální věk 18 let*
- *Trvalý pobyt na území ČR*

Výpověď smlouvy ze strany účastníka není nijak právně omezena. Podmínky, za kterých může smlouvu vypovědět penzijní fond, stanovuje zákon. Smlouva může dále zaniknout na základě dohody mezi oběma stranami, ukončením výplaty penze, jednorázovým vyrovnáním, výplatou odbytného, smrtí klienta, ukončením trvalého pobytu.

Druhou hlavní charakteristikou penzijního připojištění je **státní podpora**, která zajišťuje:

- *Státní příspěvek podle výše příspěvku účastníka*
- *Dohled nad penzijními fondy a jejich kontrolu* [3]

Penzijní připojištění mohou provozovat pouze penzijní fondy (akciové společnosti), které dostali licenci od České národní banky. Ta také schvaluje jejich penzijní plány, které musí být obsaženy v každé smlouvě. Můžeme v nich nalézt mimo jiné například jednotlivé dávky penzijního připojištění, podmínky nároku, jejich výpočet, výši příspěvků nebo zásady, podle kterých se účastníci podílejí na výnosech penzijního fondu. Zákon také penzijnímu fondu ukládá povinnost rozdělit převážnou část zisku z hospodaření společnosti mezi účastníky. [5]

Asociace penzijních fondů České republiky je dobrovolné zájmové sdružení právnických osob, především penzijních fondů. V současné době má 13 členů – všech deset fondů působících na našem území a tři přidružené členy. APF především hájí a prosazuje zájmy svých členů při jednáních se státními orgány.

2.1.1.1 Státní příspěvek

Ve vyspělých zemích je běžnou formou motivace ke spoření ze strany státu umožněním odpočtů pojistného z daňového základu. Ovšem přímý státní příspěvek je mnohem větším motivátorem a to ne tak díky výši příspěvku, jako především díky srozumitelnosti tohoto bonusu, neboť málokdo ví a dokáže si představit, co pro něj ve skutečnosti znamenají daňové odpočty, přímý příspěvek je více jasný. Následující tabulka ukazuje výši státního příspěvku závislou na příspěvku účastníka. [3]

Tab. 3 Výše státního příspěvku na penzijní připojištění na kalendářní měsíc podle zákona č. 42/1994 Sb.

Měsíční příspěvek účastníka v Kč	Příspěvek státu v Kč
100 – 199	50 + 40 % z částky nad 100
200 – 299	90 + 30 % z částky nad 200
300 – 399	120 + 20 % z částky nad 300
400 – 499	140 + 10 % z částky nad 400
500 a více	150

2.1.1.2 Daňové úlevy

Vedle státního příspěvku je tento produkt podporován také možností odpočtu pojistného ze základu daně.

Zaměstnanec nebo **OSVČ** si může odečíst část příspěvků od základu daně, pokud ročně odvede na pojistném více než 6 000 Kč, což odpovídá 500 Kč měsíčně. Odečíst je možné pouze tu část, která je nad částku 6 000 Kč ročně, ale jen do výše maximálně 12 000 Kč. Pokud si to převedeme na měsíce, maximální odpočet získá zaměstnanec spořením 1 500 Kč měsíčně (tj. odvedením 18 000 Kč / 12 měsíci).

Od roku 2008 může využít daňových odpočtů i **zaměstnavatel**, který svému zaměstnanci přispívá na penzijní připojištění nebo životní pojištění. Mezi produkty v této oblasti může libovolně rozdělit částku 24 000 Kč, kterou je v ročním zúčtování možné odečíst od základu daně. [13]

Pokud se také zaměstnavatel rozhodne **zvýšit** svým **zaměstnancům příjem**, ukazují se právě příspěvky na penzijní pojištění vhodným způsobem. Následující tabulka porovnává prosté zvýšení měsíční hrubé mzdy s příspěvkem na penzijní pojištění s dopadem na zaměstnavatelovy náklady. Budeme předpokládat, že chce zaměstnavatel zvýšit zaměstnanci mzdu o 1 000 Kč. [13]

Tab. 4 Porovnání zvýšení hrubé mzdy s příspěvkem na penzijní pojištění s dopadem na náklady zaměstnavatele [13]

	Zvýšení hrubé mzdy	Příspěvek na penzijní pojištění
Zvýšení hrubého příjmu	1 000 Kč	1 000 Kč
Měsíční náklady pro zaměstnavatele při zvýšení příjmu		
Zdravotní pojištění (9 %)	90 Kč	0 Kč
Sociální pojištění (25 %)	250 Kč	0 Kč
Celkem za měsíc	1 340 Kč	1 000 Kč
Roční náklady pro zaměstnavatele při zvýšení příjmu		
Náklady na 1 zaměstnance	16 080 Kč	12 000 Kč
Náklady na 50 zaměstnanců	804 000 Kč	600 000 Kč

Z tabulky vidíme, že zvýšení hrubé mzdy je spojeno s dodatečnými náklady. Pokud zaměstnavatel zvolí příspěvky na penzijní pojištění, ušetří tímto rozhodnutím 4 080 Kč na jednom zaměstnanci. Tato výhoda je tím markantnější, čím více zaměstnanců je do této změny zapojeno.

2.1.1.3 Dávky z penzijního připojištění

Účastník penzijního připojištění se po splnění podmínek může vybrat z několika druhů dávek. Rozlišujeme tyto tři hlavní způsoby výplaty:

- *Jednorázové vyrovnání*
- *Odbytné*
- *Penze* (starobní, výsluhová, invalidní, pozůstalostní) [14]

Jednorázové vyrovnání

Jednorázové vyrovnání je částka, která náleží účastníkovi, který splnil podmínky penzijního fondu nebo ukončil trvalý pobyt v České republice. Tato částka se skládá ze souhrnu všech **příspěvků** vložených pojištěncem, ze souhrnu **státních příspěvků** a z **podílu na výnosech** daného fondu (z obou částek).

Odbytné

Účastník může své vklady do fondu vybrat i dříve, než v řádném termínu výplaty, pokud však splní zákonné podmínky (například pokud zaplatil příspěvky za 12 kalendářních měsíců a jeho smlouva trvá alespoň 12 kalendářních měsíců). V takovém případě má pojištěný nárok na všechny **vložené příspěvky** i s nimi spojeném **podílu na výnosech** fondu. Státní příspěvek ani výnosy z něj se tedy nevyplácí.

Penze

Penzí je nazývána částka vyplácená pravidelně a po stanovenou dobu. Na **starobní penzi** má nárok účastník, kterému buďto byl přiznán starobní důchod nebo se dožil stanoveného věku (ze zákona nemůže být stanovený věk méně než 60 let⁵, horní hranice omezená není). Účastník musí také splnit tzv. pojištěnou dobu, která se smí pohybovat v rozmezí 60 – 120 kalendářních měsíců. [3], [5]

Výsluhová penze je určena zejména pro pracovníky vykonávající práci, která je obtížná a namáhavá a kterou již pravděpodobně ve vyšším věku nebudou schopni vykonávat. Tím-

---

⁵ U smluv uzavřených před změnou penzijního plánu provedenou na základě zákona č. 170/1999 Sb. je tato hranice stanovena na 50 let. Další odlišností od tzv. „nových“ smluv je délka pojištěné doby stanovena na maximálně 60 kalendářních měsíců.

to způsobem si tak mohou kompenzovat případné nižší příjmy. Nárok na tento způsob výplaty má účastník, který platil příspěvky alespoň 15 let a penzijní fond u něj registroval 180 příspěvků⁶ zaplacených řádně a včas. Výsluhová penze musí být ve smlouvě sjednána.

Invalidní penzi je taktéž potřeba sjednat ve smlouvě. Nárok na ni má pojištěný, kterému byl uznán invalidní důchod ze sociálního zabezpečení. Další podmínkou je 60 řádně a včas zaplacených příspěvků po dobu minimálně 5 let.

Pokud byla ve smlouvě sjednána **pozůstalostní penze**, aby byla pozůstalým vyplacena, musí být splněno několik podmínek – smrt účastníka pojištění, ve smlouvě uvedeny obmyšlené osoby⁷ včetně jejich podílů, zaplaceno 12 příspěvků řádně a včas v období 1 roku.

2.1.1.4 Výhody a nevýhody penzijního připojištění

Hlavní **výhody** penzijního připojištění tedy jsou:

- *Státní příspěvek*, který je srozumitelný
- *Možnost příspěvku od zaměstnavatele*
- *Úspora na daních*
- *Zhodnocení vložených prostředků*
- *Možnost po 15 letech vybrat polovinu naspořené částky*
- *Možnost volby způsobu výplaty při řádném ukončení smlouvy*
- *Možnost sjednání invalidní a pozůstalostní penze*
- *Podílení se pouze na zisku, nikoliv na ztrátě fondu*
- *Dohled státních orgánů nad činností fondů*

Nevýhody penzijního připojištění:

- *Pro mladší pojištěnce příliš dlouhý časový horizont spoření*
- *Relativně malé možnosti nakládání s penězi*

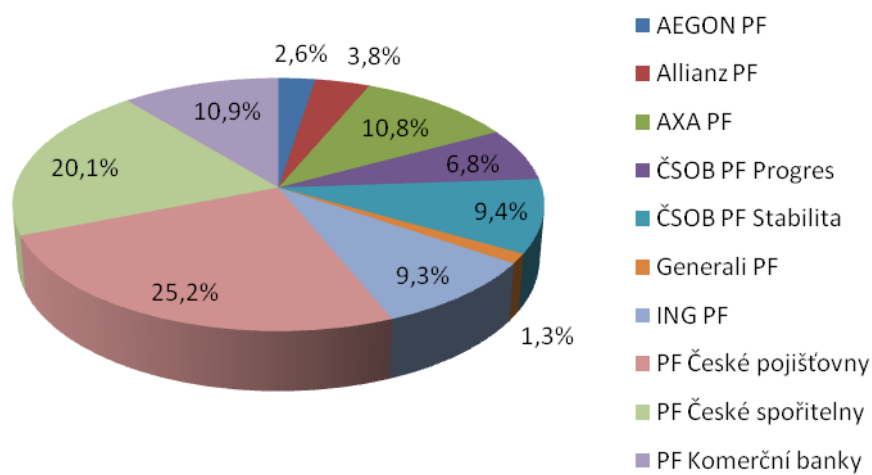
⁶ Počet příspěvků si určuje penzijní fond, stát stanovuje pouze spodní hranici v počtu 180 měsíců.

⁷ Obmyšlená osoba je osoba (osoby) jiná než pojištěný, které vznikne právo na pojistné plnění v případě, že nastane pojistná událost.

- *Vklady nejsou pojištěny*
- *Poměrně nízké zhodnocení*

2.1.1.5 Penzijní připojištění v číslech

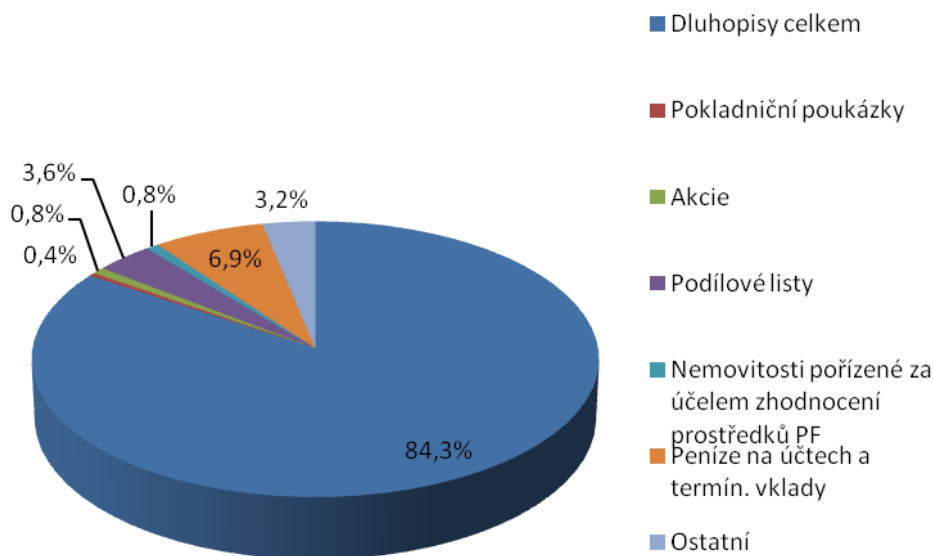
Počet aktivních účastníků penzijního připojištění byl za první čtvrtletí roku 2011 přesně 4 573 529 (tj. přes 70 % ekonomicky aktivního obyvatelstva). Nejoblíbenějším fondem je PF České pojišťovny, ve kterém je zapojeno více než čtvrtina všech pojištěných.[15]

Graf 1 Podíl penzijních fondů na trhu penzijního připojištění v 1. čtvrtletí 2011 [15]

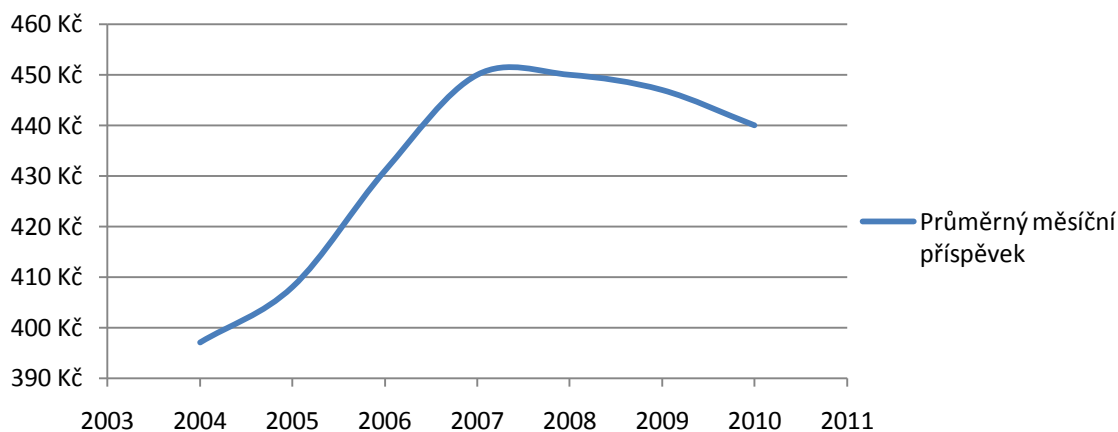
Podrobný přehled dlouhodobé výnosnosti jednotlivých penzijních fondů je uveden v příloze PI.

Následující graf nám ukazuje, jakým způsobem jsou investovány finanční prostředky účastníků penzijních fondů. Vidíme, že tento způsob investování nemůže dosahovat závratně vysokých výnosů, neboť více než 80 % prostředků je vkládáno do nelikvidních dluhopisů.

Graf 2 Portfolio penzijních fondů (stav v prvním čtvrtletí 2011) [15]

Z grafu č. 4 můžeme vyčíst, jak se v letech měnila průměrná výše příspěvku do penzijního připojištění. Prezident APF ČR Ing. Jiří Rusnok ve výroční zprávě za rok 2010 uvádí, že současný průměrný příspěvek se pohybuje pod 2 % průměrné hrubé mzdy a je tak nedostačující pro kompenzaci budoucího poklesu příjmů.[15]

Graf 3 Průměrný měsíční příspěvek na penzijní připojištění v letech 2004 – 2010 [15]

2.1.2 Životní pojištění

Životní pojištění mělo zpočátku podobu tzv. pohřebního pojištění. Jeho účelem bylo pokrýt náklady spojené s předčasným úmrtím živitele a aspoň minimálně ulehčit nastalou finanční situaci pozostalým. Současné životní pojištění reaguje jak na změny tržní, tak na změny potřeb. Na prvním místě zůstává snaha o zabezpečení rodiny v případě nastalé neočekávané nepříznivé situace. Nový rozměr získává pojištění s jistotou vyplacení částky při dožití

se určitého věku. V tomto směru lze životní pojištění použít jako nástroj pro akumulaci finančních prostředků do budoucnosti. [16]

Životní pojištění lze dělit podle způsobu tvorby rezervy na:

- *Riziková*
- *Rezervotvorná*

U **rizikových životních** pojištění není jasné, jestli nastane pojistná událost. Pokud nastane, žádné pojistné plnění pojišťovna neposkytne.

Naopak u **rezervotvorných pojištění** je plnění vypláceno téměř vždy. Tvoří se zde rezerva na výplatu sjednaných pojistných plnění, která se v budoucnu uskuteční. [17]

Základní rozdělení životního pojištění tedy je:

- *Pojištění pro případ úmrtí*
- *Pojištění pro případ dožití*
- *Smíšené pojištění pro případ smrti nebo dožití*

2.1.2.1 Pojištění pro případ úmrtí

Pojištění pro případ úmrtí kryje jen riziko úmrtí. To znamená, že pojistná částka je vyplacena obmyšleným osobám jen v případě úmrtí pojištěnce. Toto pojištění má dvě základní podoby. **Dočasné pojištění pro případ úmrtí** je sjednáno na určitou dobu, pojistná událost tedy musí nastat právě v této době. Váže se většinou s čerpáním půjček, úvěrů, apod. Sjednaná výše případného pojistného plnění se pak odvíjí od velikosti závazku. Může být sjednána pevná částka nebo pohyblivá (například klesající podle klesajícího závazku). Při **časově neomezeném pojištění pro případ úmrtí** se pojistná částka vyplácí vždy, jen není jasné, ve kterém okamžiku. Většinou je ve smlouvě stanovena horní hranice, kdy je nejpozději částka vyplacena (například 85 let), zároveň bývá stanovena i hranice, do kolika let se nejvýše pojistné platí (například 65 let). [17], [18]

2.1.2.2 Pojištění pro případ dožití

Základní podoba tohoto pojištění je v zásadě způsob spoření, neboť ať už účastník platí jednorázové nebo běžné pojistné, pokud se dožije sjednaného věku, je mu vyplacena smluvní částka. Jestliže však zemře před sjednaným věkem, pojištění bez náhrady zanikne. Od spoření se liší například tím, že pojišťovna neručí za vklady v jejich plné výši, ale

za předčasný výběr nebo přerušování plateb si zaúčtuje (zjednodušeně řečeno) storno poplatků. V této základní podobě tedy tento způsob spoření není příliš běžný. Proto se využívá odvozených druhů tohoto pojištění – důchodového a věnového pojištění.

Důchodové pojištění

Tento způsob pojištění znamená, že pokud se dožijeme sjednaného věku, vyplácí nám pojišťovna předem určenou rentu. Může mít buď formu **ihned splatného důchodu** (kdy se po jednorázovém pojistném postupně vyplácí sjednaná částka – není příliš běžné) nebo **odloženého důchodu** (kdy je po tzv. dobu odkladu placeno pojistné a je sjednán okamžik, od kterého se renta postupně vyplácí).

K základnímu typu důchodového pojištění je možno sjednat i tzv. **pozůstalostní důchod** (který je v případě smrti pojištěného vyplacen obmyšleným osobám, běžně ještě za podmínky trvání smlouvy po danou dobu) nebo **dočasný důchod** (vyplácený v případě přiznání třetího stupně invalidity, taktéž doplněno o podmínku minimálního trvání smlouvy).

Věnové pojištění

Toto pojištění, u nás známé jako pojištění mládeže, většinou sjednává rodič (pojistník) pro své dítě (pojištěný), kterému při dožití se předem dohodnuté doby (určitého věku, sňatku, odchodu na studia) vzniká nárok na výplatu pojistného (jednorázově nebo formou pravidelné výplaty důchodu). Bývá také často spojováno s pojištěním pro případ smrti nebo invalidity rodičů. [17], [18]

2.1.2.3 Smíšené životní pojištění

Smíšené životní pojištění, jak už sám název napovídá, pokrývá jak riziko úmrtí, tak i případ dožití se určitého věku. Znamená to tedy, že pokud se pojištěnec tohoto věku dožije, je mu vyplacena sjednaná částka, pokud umře před sjednaným věkem, je pojistná částka vyplacena obmyšleným osobám. Dnes je v těchto smlouvách široká variabilita, je tedy možné si ke smíšenému životnímu pojištění sjednat například i krytí rizik neživotních. [17], [18]

2.1.2.4 RŽP, KŽP, IŽP

Hlavní roli při spoření pomocí životního pojištění hraje tzv. **rezervotvorná složka** pojistného. Jak ukazuje následující tabulka, je to částka celkového pojistného po odečtení poplatku za správní náklady a částky připadající na riziková krytí.

Tab. 5 Struktura ceny životního pojištění [18]

Celkové (brutto) pojistné		
čisté (netto) pojistné		správní náklady
rezervotvorná složka	riziková složka	správní náklady

Pokud tedy mluvíme o životním pojištění jako o způsobu spoření si finančních prostředků na budoucnost (na stáří), pak podle výše rezervotvorné složky a způsobu jejího zhodnocování toto pojištění rozdělujeme na:

- *Rizikové životní pojištění (RŽP)*
- *Kapitálové životní pojištění (KŽP)*
- *Investiční životní pojištění (IŽP)*

Rizikové životní pojištění

O rizikovém životním pojištění (RŽP) by se dalo říci, že do této kategorie nespadá, neboť **rezervotvorná složka je rovna nule**. To znamená, že z veškerého pojistného (po odečtení poplatku za správní náklady) je placeno krytí rizik – úmrtí (popřípadě dalších sjednaných neživotních pojistných událostí).

Kapitálové životní pojištění

V kapitálovém životním pojištění se již pojistné rozkládá (pomineme-li správní náklady) mezi spořicí a rizikovou složku. To znamená, že část netto pojistného je určena na pokrytí rizika smrti a část je připisována jako tzv. kapitálová hodnota. Tu se pak pojišťovna snaží investovat a zhodnotit (investiční riziko nese tedy pojišťovna). Pokud klient zemře, pojišťovna musí vyplatit jak kapitálovou hodnotu, tak pojistnou částku sjednanou pro případ úmrtí. Pokud se pojistník dožije sjednané doby, je mu vyplacena kapitálová hodnota i s případným zhodnocením.

Kapitálové životní pojištění má tu přednost, že pojišťovna smluvně garantuje jakousi minimální výši zhodnocení rezervotvorné složky, tzv. **technickou úrokovou míru**, která se v současnosti pohybuje do 2,5 % (horní hranice je omezena Českou národní bankou).

[19]

Pojistník si může **od základu daně odečíst** při ročním zúčtování až 12 000 korun (platí i pro všechna životní pojištění), pokud má sjednanu pojistku na minimálně 5 let a při jejím skončení mu bude více než 60 let. Problém nastane, jestliže klient smlouvu předčasně ukončí, v tom případě musí odepsané pojistné dodanit!

Pro ty, kteří chtějí minimalizovat rizikovou složku ve prospěch spořicí, lze sjednat **důchodové životní pojištění**. [20], [19]

Investiční životní pojištění

Investiční životní pojištění funguje na podobném principu jako KŽP s tím rozdílem, že se pojišťovna nezavazuje dodržet technickou úrokovou míru, resp. žádné zhodnocení spořivé složky. Dalším rozdílem je, že pojistné riziko v tomto případě nese pojistník, neboť ten si vybírá, jakým způsobem bude spořivá složka investována – sám si volí investiční portfolio (které během trvání smlouvy může měnit). Mezi základní fondy, do kterých lze přesouvat prostředky, patří:

- *Akciový fond*
- *Fond obligací*
- *Peněžní fond*
- *Fond cizích měn*
- *Smíšené fondy* [18]

Investiční fondy se dělí na podílové jednotky, které představují nárok na podíl v daném investičním fondu. Výše výplaty pojistného je pak vázána na hodnotu podílových jednotek. Vše tedy závisí na vývoji zvolených trhů. Tento produkt se zajisté hodí spíše pro ty, kteří neváhají podstoupit jistou míru rizika a nehledají „garance a jistoty“. [21]

2.2 Jiné formy spoření si na stáří

V dřívějších dobách si lidé odkládali peníze pod polštář. Dnes, kdy pro slovo „inlace“ najde internetový vyhledávač přes půl milionu odkazů, by člověk tušil, že tomu bude jinak. Najde se však nemálo takových, kteří finančním institucím nevěří a hodlají tak na vyceněný zub času vyžrát po svém. Pokud se jedná o spoření v horizontu maximálně několik let, budiž. Omluvit by se dalo i myšlení starších lidí, kteří zkrátka na to nejsou zvyklí. Zastavit bychom se měli nad faktem, že v dotazníku, kde 80 % respondentů bylo ve věku do 25 let, byl druhým „nejoblíbenějším“ způsobem zajištění se na stáří odkládání si peněz na **spořicí**

účet, jehož aktuální zhodnocení se pohybuje v lepším případě na hranici inflace. Jedním způsobem tedy, jak spořit na stáří jinak, než prostřednictvím životního pojištění a důchodového připojištění, je prosté odkládání – na spořicí účet, běžný účet nebo nejhůře pod peřinu.

Zvláštním způsobem, však velmi častým, jak si zajistit v důchodovém věku jistý příjem, je koupě **nemovitosti**. Ať už s účelem prodeje v důchodovém věku či zajištění si renty formou pronájmu. V tom případě by se dalo pojistné srovnávat s měsíčními splátkami úvěru. Investování do budoucnosti tímto způsobem má několik výhod, například:

- Kratší horizont „spoření“
- Nemovitosti nepodléhají inflaci

Samozřejmě je nutné myslet i na nevýhody:

- Větší starosti s úvěrem, nemovitostí (dodatečné náklady na opravy, atd.)
- Splátka úvěru je několikrát vyšší, než případné pojistné (pokud se ji nepodaří pokrýt nájemným)

Návratnost investice do bytu

Server Hospodářské Noviny v článku z března minulého roku uvedl srovnání návratnosti investic do bytů (s velikostí do 40 m²) v různých městech. Nejlépe vyšly výsledky v Olomouci, kde jsou ceny bytů relativně nízké a zároveň nájemné, které by zajistilo návratnost investice, dostatečně vysoké (díky tomu, že se jedná o studentské město). Průměrná návratnost této investice byla autorem spočítána na bezmála 10 let. Oproti tomu špatnou volbou pro účely investování je koupě bytu v centru Prahy. Zde je velká nesrovnalost mezi cenou nemovitosti (která je mnohdy přemrštěná) a nájmem, se kterým můžeme počítat. Návratnost investice do malého bytu do 40 m² by v tomto případě byla celých 24 let. [22]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 DŮCHODOVÁ REFORMA

Reforma důchodového systému může mít různé podoby. Nejčastěji však jde o:

- *Provedení parametrických změn*
- *Přechod k průběžnému příspěvkově definovanému systému (NDC)*
- *Přechod na fondový systém*

1. Parametrické změny

Parametrické změny jsou změny, které pouze upravují současný systém, jeho parametry. Na straně příjmů se to může týkat například zvyšování sazeb pojistného. Výdaje mohou být korigovány ve smyslu ustanovení přísnějších podmínek pro výplatu důchodů či omezení valorizace důchodů. Další změny mohou upravovat výpočty důchodových dávek nej-různějším způsobem – úpravy vyloučených dob, přepočítacích koeficientů, hranic pro redukci výpočtového základu. [3]

Tyto zásahy do současného systému jsou však ve své flexibilitě a schopnosti reagovat na ekonomické vlivy značně omezené.

2. Průběžný příspěvkově definovaný systém (NDC)

Průběžný příspěvkový systém (National defined contributions) tkví v tom, že každý člověk má svůj virtuální účet, na který se odvádí jeho příspěvky do systému i se zhodnocením. Virtuální účet je to proto, že se fakticky všechny příspěvky rozdělují stejně jako v průběžně financovaném systému. Pojištěnci zato mají pocit, že si spoří na důchod sami.

Tento systém se na první pohled může jevit zajímavým, nepomáhá však řešit problém deficitu průběžného financování. Omezené je také jeho využití, neboť jej lze použít jen pro systém vyplácení starobních důchodů, ostatní musí zůstat zachovány. [3]

3. Fondový systém

Případ úplného přechodu na fondový systém by byl nezodpovědný. Pro zachování sociální sítě by stát svým občanům měl garantovat alespoň jakousi minimální výši příspěvku ve stáří. Nejčastějším způsobem restrukturalizace systému je částečný přechod na fondový systém. Díky tomu je stát zatížen mnohem méně, neboť pojištěncům nejčastěji zajišťuje jen nutné životní minimum. Fondový pilíř může fungovat jak na povinné, tak na dobrovolné bázi. Odborníci se však stále více přiklánějí spíše k dobrovolnému vstupu do fondů s tím, že by systém měl být nastaven tak, aby pro nízkopříjmové kategorie nebyl příliš

atraktivní. Zde hraje důležitou roli informovanost občanů, aby nenastal tzv. over-selling, tedy problém, kdy je tato forma spoření na stáří prodána i lidem, pro které není výhodná. Ze systému průběžného financování by tak vystoupilo příliš mnoho lidí a finanční problémy by se jen prohloubily. [3]

Protože prakticky není možné, aby celý systém důchodového zajištění občanů stál například pouze na fondových investicích, nabízejí se na základě analýz a zkušeností z mezinárodních průzkumů **dvě varianty celkového uspořádání důchodového systému**. První systém se skládá z:

- *Průběžného povinného systému*
- *Zaměstnaneckého penzijního připojištění*
- *Dobrovolného kapitálového připojištění*

Tento systém říká, že je zapotřebí zajistit občanům v důchodovém věku přiměřenou náhradu výdělku (většinou na úrovni 55 – 60 % čisté mzdy) a to jak pro nízké, tak pro střední i vyšší příjmové skupiny. Tento názor je bližší spíše levicově orientované vládě, která má snahu zabezpečit své občany co možná nejvíce.

Druhá varianta důchodového systému počítá se složením z:

- *Průběžného povinného systému*
- *Povinného kapitálového připojištění*
- *Dobrovolného kapitálového připojištění*

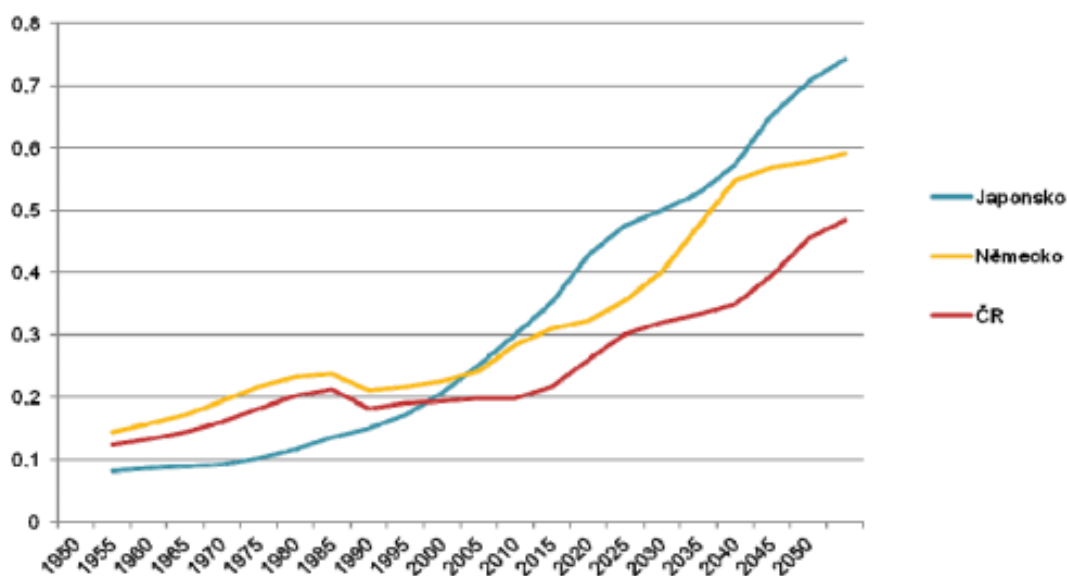
Systém druhé varianty se snaží, aby si občané zvykli si část důchodu zajišťovat sami formou spoření (investování). Počítá s tím, že dávky z průběžného systému by měli být téměř na hranici životního minima. Člověk tak převezme jistou dávku zodpovědnosti za svou penzi do vlastních rukou. Dalo by se zjednodušeně říci, že tento způsob nastavení systému je typickým spíše pro pravicové a liberální politiky. [3]

Různé státy se snaží řešit potřebu změny zastaralých systémů odlišně. Společná pro všechny je však snaha o opatrnost a obezřetnost. Společná je i tendence zvyšovat význam II. pilíře neboli podílu II. pilíře v celkovém systému důchodů. Ten se v evropských zemích pohybuje od cca 5 % (v Itálii) až do 40 % (v Holandsku). [3]

3.1 Důchodová reforma v České republice

3.1.1 Neudržitelný dlouhodobý vývoj

Potřeba změny současného důchodového systému, který je založený na průběžném financování, vychází z faktu, že přibývá lidí v důchodovém věku na úkor ekonomicky aktivního obyvatelstva, které do systému odvádí peníze. Zpráva z Ministerstva práce a sociálních věcí z dubna roku 2011 uvádí, že v současné době tvoří lidé starší 65 let 15 % z celkové populace. Přitom v roce 1990 to bylo 12 %. Prognózy do budoucnosti odhadují zvýšení zastoupení lidí nad 65 let až na 29 % v roce 2050. Vývoj podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva k penzistům ukazuje následující graf zahrnující prognózy až do roku 2050.

Graf 4 Podíl obyvatel nad 65 let k obyvatelům 16 – 65 let v ČR, Německu a Japonsku [23]

Podle statistik tak dnes připadá na jednoho penzistu 1,8 ekonomicky aktivního obyvatele. Podle prognóz se tato hodnota v roce 2050 odhaduje na 1,2. [23]

Do roku 2008 byl důchodový účet vyrovnaný, od té doby si na důchod „půjčujeme“, tedy vytváříme dluh, jenž je součástí schodku ve státním rozpočtu ve výši 30 – 40 mld. Kč ročně, což je více než 1 % HDP. Pokud by se z dlouhodobého hlediska projevovaly snahy o vyrovnaní státního rozpočtu, bylo by zapotřebí těchto kroků: zvýšení DPH, pojistného placeného do systému, prodloužení věku odchodu do důchodu, snížení vyplácených důchodů, zvýšení daní z příjmu fyzických i právnických osob. Přechodem k částečnému fondovému systému se změnám sice nevyhneme, nebudou však muset být v takovém rozsahu. [23]

3.1.2 Účel důchodové reformy

Důchodovou reformou, tak jak je plánována, se sledují dlouhodobé cíle a to především:

- *Získání dodatečného důchodu pro 50 % občanů v horizontu 30 let*
- *Dodatečný důchod z fondového systému by měl dosahovat nejméně 1/4 až 1/3 státního důchodu*
- *Optimální výše důchodu se dosáhne kombinací státního a dodatečného důchodu*
- *Zapojení občanů do spoření [23]*

3.1.3 Současná podoba chystané důchodové reformy

Aby se zajistil dlouhodobě udržitelný stav, je nutné dále pokračovat v parametrických změnách průběžně financovaného systému. Není však možné zůstat pouze u toho, plánuje se doplnění o tzv. kapitalizační pilíř ve formě fondového spoření na dobrovolné bázi. Důchodová reforma by tedy musela mít tyto **tři etapy**:

1. *Provedení parametrických změn základního důchodového systému*
2. *Provedení změn ve financování základního důchodového pojištění i soukromého pojištění (penzijního připojištění, životního pojištění, atd.)*
3. *Umožnění částečného vyvázání se z průběžného systému s podmínkou investování do fondů [24], [25]*

Vládní návrh počítá s tím, že by se každý občan mohl **dobrovolně rozhodnout a částečně vystoupit z průběžného systému** (tzv. opt-out). Konkrétně by to znamenalo vyvedení 3 % sociálního pojištění na individuální účet a to za podmínky dodatečné vlastní platby ve výši 2 % ze základu pro výpočet sociálního pojištění. V rámci mezigenerační solidarity bude také umožněno odvedení částky ve výši 1 % vyměřovacího základu na účet rodičů, kteří jsou ve starobním důchodu.

Ke vstupu do tzv. opt - out systému se budou moci dobrovolně rozhodnout lidé do věku 35 let. Lidem nad tento věk bude umožněno rozhodnout se ke vstupu ve druhé polovině roku 2012. Učiněné rozhodnutí však nelze vzít zpět, to znamená, že není možné ze systému vystoupit. [24]

Současný návrh penzijní reformy mimo jiné slibuje:

- *Zajištění čtyř investičních strategií, ze kterých si bude moci každý vybrat*
- *Regulaci rizika zavedením povinného tzv. autopilota, který deset let před důchodovým věkem začne automaticky průběžně převádět úspory do konzervativních fondů*
- *Využití již existujícího softwaru pro vedení osobních účtů*
- *Širší možnosti vyplácení důchodů*
- *Dobrovolný vstup do systému [23]*

3.1.3.1 Kritické poznámky k reformě důchodů

Nejčastější námitkou ze strany odborníků je, zda je vhodné **odvádět část pojištění** místo do státního systému **do soukromého sektoru**. Stále častěji se objevují pochybnosti, zda nejde o prostý lobbying, neboť se předpokládá, že se během následujících 30 let odvede do soukromých fondů přes jeden bilion korun. [26]

Vladimír Bezděk, který vedl expertní skupinu vlády ČR zaměřenou na přípravu důchodové reformy, v rozhovoru s iDNES.cz uvedl, že by **spoření do fondů mělo být povinné**, jak to navrhovala jeho komise. Přitom právě tento bod byl nejvíce kritizován a dočkal se nakonec zrušení. [27]

3.2 Reformy důchodového systému ve vybraných zemích

Komparace s ostatními zeměmi může být do jisté míry problematická, neboť každá země má jiné tradice, kulturní pozadí a další společenské faktory, které je třeba brát v potaz. Proto ani cílem Evropské Unie není zavedení jednotného důchodového systému pro všechny členské země. Od ostatních provedených reforem však můžeme brát inspiraci, případně se poučit z chyb.

3.2.1 Chile

Jako vůbec první na světě zavedlo fondový systém, který funguje již od roku 1981, Chile. Fondy jsou soukromé. Na výplatu naspořeného důchodu si lidé mohou zvolit ze 4 variant. Důchodový věk je v Chile stanoven na 65 let pro muže a 60 let pro ženy. Při pobírání důchodu pojištěnec nejprve čerpá to, co naspořil, následně čerpá peníze od státu, přičemž stát garantuje minimální výši penze. [28]

3.2.2 USA

V USA v současné době funguje tří pilířový důchodový systém. První pilíř, průběžně financovaný, požaduje odvody pojistného ve výši 12,4 %, o které se zaměstnavatel a zaměstnanec dělí rovným dílem. Důchodový věk je sice od roku 2008 67 let, do předčasného důchodu však může jít každý, kdo akceptuje snížení výplat o 30 %. Druhý pilíř tvoří zaměstnanecké fondy. Ty jsou daňově zvýhodněné a zaměstnavatelem dotované. Třetí pilíř tvoří dobrovolné, státem zvýhodněné spoření. [28], [29]

3.2.3 Švédsko

Švédsko provedlo důchodovou reformu již v roce 1999. Současný systém má dvě povinné složky – průběžnou a fondovou. Do průběžného systému se odvádí 16 % mzdy (na virtuální účet – NDC systém), do fondů 2,5 %. Třetí pilíř pak tvoří zaměstnanecké fondy. Stát zaručuje minimální výši důchodu, jež je hrazena ze státního rozpočtu. Pokud se zaměstnanec nerozhodne pro pozdější odchod do důchodu, nárok na starobní dávky mu vzniká od 65 let, pracovat však může až do věku 67 let. V důchodovém věku ve Švédsku pracuje 63 % penzistů. [28], [29]

3.2.4 Nizozemí

Pokud chce v Nizozemí pojištěnec dosáhnout maximální výše důchodu od státu (maximálně 50 % průměrné mzdy), musí do systému přispívat celých 50 let, tedy od 15 do 65 let. Do důchodu může jít současný pojištěnec v 65 letech, plánují se však změny, které by měly tento věk zvýšit o dva roky. Za každý rok, kdy se příspěvků neúčastnili, se jim důchod snižuje o 2 %. Do druhého pilíře, který vedou zaměstnanecké fondy, si dobrovolně spoří zhruba 90 % Nizozemců. Stát také podporuje soukromou iniciativu a daňově zvýhodňuje i soukromé spoření. [28], [29]

3.2.5 Litva

V Litvě proběhla důchodová reforma v roce 2004. Druhý pilíř byl stanoven jako dobrovolný, nelze z něj však vystoupit. První pilíř je klasický průběžný, důchod z něj je stanoven ze součtu pevného základu a procentního přídatku. Možnosti dobrovolného penzijního připojištění i spoření v zaměstnaneckých fondech Litevci využívají jen minimálně. Do důchodu může odejít muž ve věku 62,5 a žena ve věku 60 let. [28], [29]

3.2.6 Polsko

Nový důchodový systém funguje v Polsku od roku 1999. Do prvního pilíře se státu odvádí 12,22 % mzdy. Druhý pilíř tvoří soukromé fondy a účast v něm je povinná. Polsko zvolilo vysokou sazbu pro tyto odvody a to 7,3 %. Třetí pilíř je státem podporovaný ve formě daňových výhod zaměstnaneckých fondů. Důchodový věk je v Polsku stanoven na 65 let pro muže a 60 let pro ženy. [28], [29]

3.2.7 Slovensko

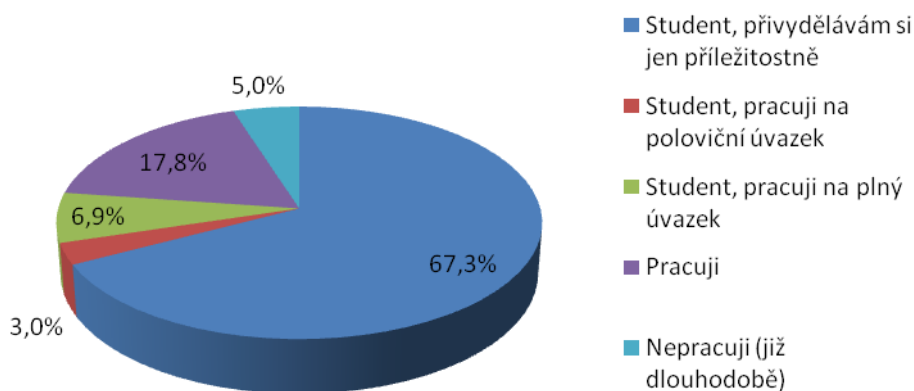
Slovensko provádělo změny postupně od roku 2005 až do roku 2010. Do prvního pilíře se platí 15 % ze mzdy, druhý pilíř je povinný s odvody ve výši 9 % do fondů. Na soukromý sektor spoření stát poskytuje daňová zvýhodnění. Do důchodu může jít slovenský občan v 62 letech (sjednocení pro muže a ženy v roce 2014). [28], [29]

4 ANALÝZA POVĚDOMÍ OBČANŮ O MOŽNOSTECH SPOŘENÍ SI NA STÁŘÍ

V teoretické části mé bakalářské práce jsem se snažil objasnit, jakým způsobem funguje současný systém důchodového pojištění, jak stát podporuje své občany ve vlastní iniciativě zaměřené na spoření a snaží se tak rozvíjet pocitování zodpovědnosti každého jedince za svůj životní standard v postproduktivním věku. V následující části obrátím pohled od státu k občanům. Mou snahou je zjistit, jak dané problematice lidé rozumějí, jaké mají názory, informace a všeobecné povědomí. Vedlejším účelem dotazníku bylo také, aby si sami respondenti uvědomili, zda mají dostatek informací, případně je „navnadit“, aby se o tuto problematiku zajímali více, neboť se týká jich samotných.

4.1 Struktura respondentů

Dotazník⁸, který byl publikován na internetu, vyplnilo celkem 101 respondentů, z čehož téměř 80 % byli lidé ve věku od 15 do 25 let. Ostatní (vyjma 2 respondentů) byli v letech 26 – 45. Jednalo se tedy převážně o studenty, jak dokazuje následující graf.

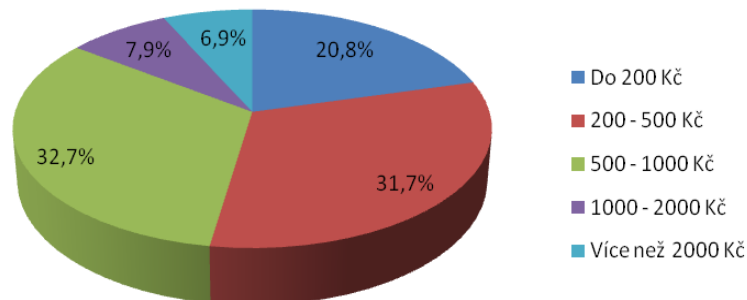
Graf 5 Otázka č. 11 online dotazníku

To potvrdila i otázka č. 12, na kterou téměř 70 % dotazovaných odpovědělo, že má ukončeno středoškolské studium a právě se účastní vysokoškolského. Druhou největší skupinou pak byli lidé s již uděleným vysokoškolským diplomem (15 %).

⁸ Celé znění dotazníku je k nalezení v příloze PII.

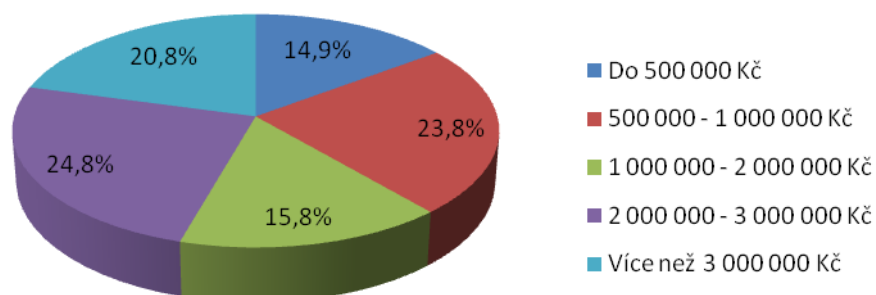
4.2 Zajištění se na důchod

V dotazníku se nacházely tři otázky zaměřující se na to, jakou mají lidé představu o výši a způsobu šetření si na důchod a také, jakou sumu by v důchodovém věku očekávali.

Graf 6 Otázka 1. Kolik jste ochotní si měsíčně odkládat na spoření na penzi?

Drtivá většina respondentů si plánuje odkládat na důchod měsíčně od 200 Kč do 1 000 Kč, což zhruba odpovídá průměrné výši měsíční platby na penzijní připojištění v ČR. Tomu odpovídají i výsledky z otázky č. 9, kdy „nejoblíbenějším“ produktem pro spoření na důchod bylo zvoleno právě penzijní připojištění. Další graf ukazuje, kolik by si lidé představovali, že jim bude stačit mít v důchodu „na účtu“, aby z toho mohli žít.

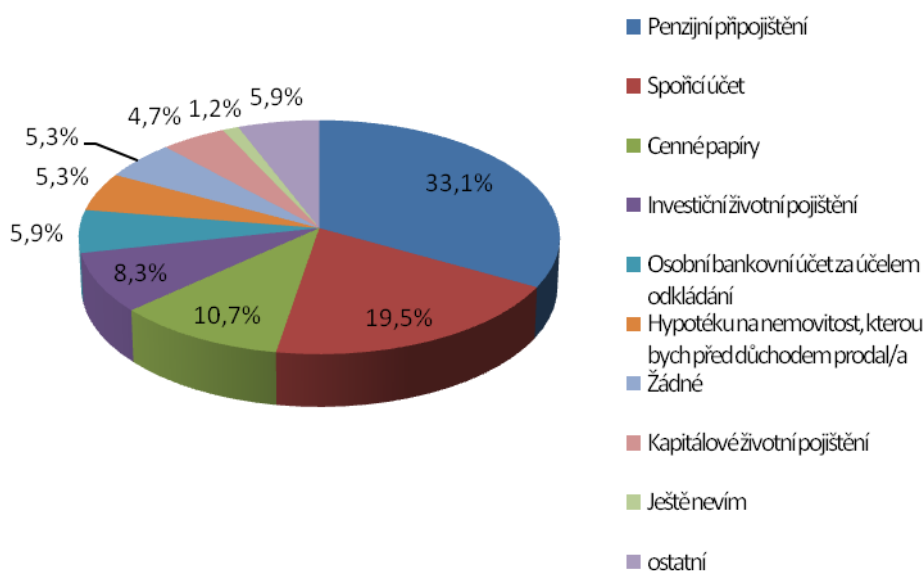

Graf 7 Otázka 2. Kolik počítáte, že byste si do penze měli našetřit, abyste z toho poté mohli bez dalších příjmů žít? (Odchod do penze v 65 letech)

Odpovědi v této otázce jsou relativně vyrovnané. Podívejme se však na nesrovnalosti, které vyplývají v porovnání s první otázkou. Uvedu jednoduchý příklad. Člověk si spoří 1 000 Kč měsíčně na důchod (plánuje v součtu přes 85 % respondentů), počítejme se zhodnocením na úrovni 2,5 %. Po čtyřiceti letech (vycházejme z věku většiny respondentů, spoření tedy 25 – 65 let), bude mít z vlastních prostředků naspořeno 480 000 Kč, výnos bude činit cca 390 000 Kč, dohromady tedy 870 000 korun. To v našem případě ale odpovídá pouze

necelým 40 - ti procentům dotazovaných. Tato nevyváženost znamená, že téměř polovina dotazovaných má velká očekávání, ale se současným plánem spoření tomu není schopna dostát.

Jak jsem již zmínil, lidé by nejčastěji pro spoření na důchod použili penzijní připojištění. Následující graf ukazuje v pořadí další nejčastěji volené prostředky.

Graf 8 Otázka 9. Pro spoření (odkládání) na penzi mám v plánu použít

Hned za penzijním připojištěním se v žebříčku oblíbenosti umístil spořicí účet a cenné papíry, které čím dál více získávají na atraktivitě. Otázkou je, kolik lidí natolik rozumí investičním trhům, že by tam umístili finanční prostředky určené pro důchodový věk, to však není účelem tohoto průzkumu. Investiční životní pojištění se, možná díky možnosti volby umístění vlastních volných prostředků, těší větší oblíbenosti než kapitálové životní pojištění. Jelikož měli respondenti v této otázce možnost navrhnout vlastní způsob spoření, objevil se ve výsledcích i jiný pohled na zajištění si svého stáří. Dva dotazující například uvedli, že hodlají investovat do výchovy a vzdělání svých dětí. K pobavení byla odpověď jednoho dotazujícího, který uvedl, že má v plánu použít: „žádné (spoření), žádného důchodu se totiž pravděpodobně nedožiju“.

4.3 Penzijní připojištění

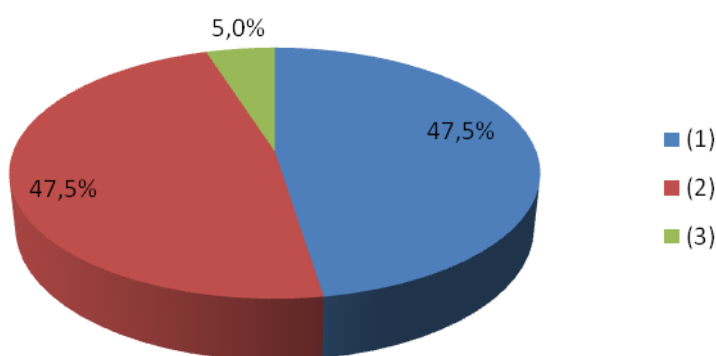
Otázky 3 – 5 se týkaly penzijního připojištění. Z dotazníku vyplynulo, že zhruba 70 % respondentů penzijní připojištění sjednáno nemá. To je nejspíše důvod, proč si 35 % dotázaných myslí, že je toto připojištění soukromou záležitostí v tom smyslu, že kolik si naspoří, tolik budou mít, to znamená, že nevědí o státním příspěvku.

Zajímavostí je, že o daňových odpočtech naopak ví 80 % odpovídajících.

4.4 Důchodová reforma

Tato část dotazníku zkoumá nejen oblast samotné důchodové reformy, ale také její pozadí. Zjišťoval jsem tedy nejprve názor lidí na úlohu státu v oblasti zajišťování životní úrovně občanům v důchodovém věku. V 6. otázce měli respondenti vybrat jedno ze tří tvrzení, se kterým nejvíce souhlasí. Možnosti výběru byly následující:

1. Stát by se o své občany měl postarat a platit jim tak celý důchod podle toho, jak pracovali, neboť celý život platili daně a důchody ostatním (1)
2. Stát by měl zajistit jen část penze, na zbytek by si měl každý spořit podle svých možností (2)
3. Stát by na penzi přispívat neměl, kolik lidé chtějí mít na důchod, tolik by si měli naspořit sami (3)

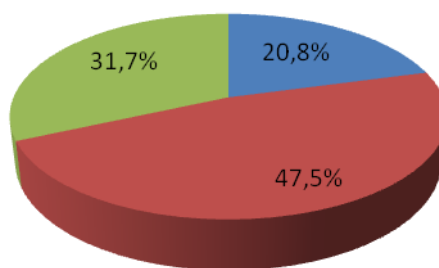
Graf 9 Úloha státu v důchodovém systému podle 6. otázky v dotazníku

Z výše uvedeného grafu můžeme vyčíst, že se respondenti v drtivé většině shodli na tom, aby do důchodového systému stát zasahoval. Překvapivé je však zjištění, že téměř polovina všech dotazovaných si myslí, že by se o své občany měl postarat úplně. Víme, že v dlouhodobém časovém horizontu to není možné, aniž by ekonomicky aktivní obyva-

telstvo nebylo ještě více daňově zatíženo. Vidíme tedy, že povědomí o tom, že se „stát po-
stará“ stále výrazně panuje i mezi mladými lidmi.

Fakt potřeby daňové reformy akceptuje přes 90 % respondentů, ale pouze čtvrtina z nich
souhlasí s její současnou podobou tak, jak je plánována. Zbytek uznává, že potřeba změny
je nutná, avšak v naprosto jiné podobě. Jen 8 procent respondentů je se současným důcho-
dovým systémem spokojeno.

Následující otázka měla prověřit, zda lidé o důchodové reformě mají dostatek informací
nebo zda vědí, v čem především spočívá změna v systému důchodů. Na výběr byla tři tvr-
zení, jak ukazuje graf 7.

- Chystají se změny týkající se výpočtů důchodů (přepočítací koeficient, koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu, osobní vyměřovací základ, atd.)
- Změna spočívá v tom, že si každý bude moci část své hrubé mzdy a část toho, co odvádí státu jako sociální pojištění, odvést do kapitálových fondů
- Základem změny je návrh na zvýšení odvodů na sociální pojištění, aby se tak co nejvíce zmenšil negativní dopad demografického vývoje v horizontu příštích několika desítek let, který předpokládá snížení poměru ekonomicky aktivního obyvatelstva k penzistům

Graf 10 Otázka 8. V čem především spočívá důchodová reforma?

Přestože v rámci celé důchodové reformy dojde ke změnám uvedeným ve všech možnos-
tech, důraz je kladen na rozvíjení druhého pilíře důchodového systému, jak správně zvolila
bezmála polovina dotázaných.

5 NÁVRH PORTFOLIA PRODUKTŮ PRO TYPOVĚ ODLIŠNÉ KLIENTY

V následující kapitole se snažím porovnat tři klienty různých věkových kategorií s cílem zjistit, jakým způsobem by v jejich situaci měli využít státem podporovaných produktů finančního trhu, aby si v důchodovém věku udrželi svůj životní standard. Na demonstrovacích příkladech bych chtěl zdůraznit nutnost řešení otázky zabezpečení se na důchodový věk co nejdříve.

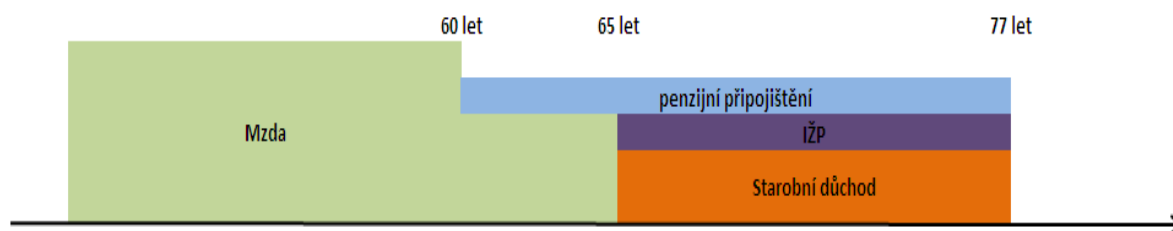
5.1 Společné výchozí předpoklady

Abychom dostali výsledky, které bude možno nějakým způsobem srovnat, budeme vycházet z následujících předpokladů:

- Vstupní věk klientů je počátek doby spoření, budeme tedy uvažovat, že o zajištění se na důchodový věk se začali zajímat v tento okamžik
- Pro spoření použijeme penzijní připojištění se státním příspěvkem a investiční životní pojištění, kde nebudeme uvažovat indexaci pojistného
- Uplatnění nároku na penzijní připojištění v 60 letech (s cílem pokrýt nižší příjem do věku 65 let) formou doživotní penze
- Investiční životní pojištění bude sjednáno do 60 let, výplata následně uložena na termínovaný účet na 5 let při 3 % zhodnocení
- Investiční životní pojištění bude vypláceno po dobu 12 let (podle střední délky života, která v roce 2009 byla cca 77 let) [30]
- Všichni klienti budou od 65 let pobírat průměrný starobní důchod ve výši 10 123 Kč (tj. průměrný starobní důchod za rok 2010) [8]
- Všichni klienti budou před důchodem pobírat mzdu 25 000 Kč (zaokrouhlená průměrná mzda za rok 2010) [31]

Hlavním výchozím bodem je myšlenka, že bude klient potřebovat pokrýt výpadek mzdy ze 75 až 80 procent a to nejprve v 60 letech, kdy ještě nebude mít nárok na starobní důchod, ale jeho výkonnost bude jistě nižší, a později v 65 letech při odchodu do penze. K tomu použijeme penzijní připojištění a investiční životní pojištění. Výplata IŽP je plánována podle střední délky života do 77 let. Podle mého názoru výdaje v tomto věku bu-

dou již nižší a k zajištění by měl být dostačující starobní důchod doplněn o penzijní připojištění.

Graf 11 Kompenzace postupného poklesu příjmů pomocí penzijního připojištění a investičního životního pojištění [vlastní zdroj]

5.2 Spoření od 30 let

Pan Mladý se nehodlá v budoucnosti spoléhat pouze na podporu státu a ve svých 30 letech se rozhodl začít si spořit na penzi. Před několika lety dostudoval vysokou školu, pořídil si vlastní byt, na který si z části musel půjčit. Nyní má stálé zaměstnání a může si tedy dovolit pravidelně ukládat volné finanční prostředky.

Podívejme se nejprve, jak by to vypadalo, pokud by si pan Mladý spořil pouze prostřednictvím penzijního připojištění a jako průměrný Čech si do fondů odkládal 500 Kč měsíčně.

Tab. 6 Odhad finančních efektů penzijního připojištění při investování 500 Kč měsíčně⁹

Doba spoření	30 let
Nárok na penzi ve věku	60 let
měsíční příspěvek	500 Kč
Průměrný roční výnos	2,50%
Vlastní vložené prostředky	180 000 Kč
Státní příspěvky	54 000 Kč
Výnos z vlastních prostředků	112 347 Kč
Celkem před zdaněním	346 347 Kč
Celkem po zdanění	329 495 Kč
Daňové odpočty	0 Kč
Výše měsíční doživotní renty	2 010 Kč

⁹ Počítáno pomocí online kalkulátoru dostupného na <http://www.apfcr.cz/cs/online-kalkulator/>

S tímto měsíčním vkladem by pan Mladý v 60 letech věku dosáhl na doživotní rentu ve výši pouhých 2 010 Kč za měsíc, což určitě není dostatečné, navíc daňové odpočty se počítají od částky nad 500 Kč, v tomto případě jsou tedy nulové. Maximální daňové úlevy docílí klient odkládáním 1 500 Kč měsíčně na toto připojištění. Pro zajištění dostatečné životní úrovně ještě panu Mladému sjednáme investiční životní pojištění. Na zajištění rizika smrti bude klientovi stačit pojistná částka 504 000 Kč vinkulována ve prospěch úvěrové společnosti. Díky dlouhé době spoření bude i pojistné relativně nízké, přestože větší část z něj bude tvořit riziková složka.

Tab. 7 Výpočet renty z penzijního připojištění a IŽP
při délce spoření 30 let [vlastní tvorba]

Vstupní věk	30 let	
Doba spoření	30 let	
<i>Penzijní připojištění</i>		
měsíční platba	1 500 Kč	
Celkem na účtu v 60 letech	836 412 Kč	
Daňové odpočty	360 000 Kč	
Doživotní renta	5 102 Kč	
<i>Investiční životní pojištění</i>		
měsíční platba	1 500 Kč	
Daňové odpočty	360 000 Kč	
<i>při zhodnocení</i>	3%	6%
Celkem na účtu v 60 letech	671 629 Kč	1 125 953 Kč
Zisk z termínovaného účtu	108 547 Kč	181 973 Kč
Celkem na účtu v 65 letech	780 176 Kč	1 307 926 Kč
Renta na 12 let	4 664 Kč	9 083 Kč
<i>CELKEM</i>		
Renta na 12 let	9 766 Kč	14 185 Kč

Vidíme, že celkové měsíční náklady klienta jsou 3 000 Kč. Doživotní renta z penzijního připojištění je větší díky státnímu příspěvku a téměř nulovým správním poplatkům. Bude-li počítat v investičním životním pojištění s nižším zhodnocením (3 %), můžeme průběh příjmů před důchodovým věkem i během něj simulovat následovně (viz Tabulka 8).

Tab. 8 Simulace životní úrovně s doplňkovým pojištěním při spoření od věku 30 let [vlastní tvorba]

	do 60 let	60 - 65 let	65 - 77 let	nad 77 let
mzda	25 000 Kč	15 000 Kč	-	-
Penzijní připojištění	-	5 100 Kč	5 100 Kč	5 100 Kč
Starobní důchod	-	-	10 123 Kč	10 123 Kč
Investiční životní pojištění	-	-	4 664 Kč	-
Celkem	25 000 Kč	20 100 Kč	19 887 Kč	15 223 Kč

Výše uvedená tabulka s vizualizací životní úrovně reflektuje postupně se snižující potřeby klienta. Vidíme, že renta z penzijního připojištění, na kterou má účastník nárok od 60 let, je v prvních pěti letech schopna pokrýt relativně velký propad příjmů v postproduktivním věku. S odchodem do penze je zároveň naplánován i začátek měsíčních výplat z IŽP, který dohromady se starobním důchodem a penzijním připojištěním pomůže udržet si životní standard co nejdéle.

5.3 Spoření od 40 let

Panu Šťastnému je 40 let. Před několika lety se oženil a již má dvě děti. Rozhodl se nenechat nic náhodě a sjednat si investiční životní pojištění, které v případě jeho smrti zajistí na nějakou dobu jeho rodinu. Pojistnou částku zvolil ve výši 900 000 Kč, tedy trojnásobek své roční mzdy. V IŽP by chtěl využít i spořicí složku, netto pojistné se tedy bude rozdělovat na poloviny. Pan Šťastný také využije státního příspěvku a sjedná si i penzijní připojištění, u kterého využije maximálních daňových odpočtů.

Tab. 9 Výpočet renty z penzijního připojištění a IŽP při délce spoření 40 let [vlastní tvorba]

Vstupní věk	40 let	
Doba spoření	20 let	
<i>Penzijní připojištění</i>		
měsíční platba	1 500 Kč	
Celkem na účtu v 60 letech	494 221 Kč	
Daňové odpočty	240 000 Kč	
Doživotní renta	3 009 Kč	
<i>Investiční životní pojištění</i>		
měsíční platba	3 409 Kč	
Daňové odpočty	240 000 Kč	
<i>při zhodnocení</i>	3%	6%
Celkem na účtu v 60 letech	836 383 Kč	1 165 573 Kč
Zisk z termínovaného účtu	135 174 Kč	188 376 Kč
Celkem na účtu v 65 letech	971 557 Kč	1 353 949 Kč
Renta na 12 let	6 747 Kč	9 402 Kč
<i>CELKEM</i>		
Renta na 12 let	9 756 Kč	12 411 Kč

Tabulka 9 ukazuje, o kolik musí pan Šťastný zvýšit pojistné, aby v součtu renty z penzijního připojištění a IŽP na tom byl obdobně, jako pan Mladý. Jeho měsíční náklady by musely činit 4 904 Kč.

Tab. 10 Simulace životní úrovně s doplňkovým pojištěním při spoření od věku 40 let [vlastní tvorba]

	do 60 let	60 - 65 let	65 - 77 let	nad 77 let
mzda	25 000 Kč	15 000 Kč	-	-
Penzijní připojištění	-	3 009 Kč	3 009 Kč	3 009 Kč
Starobní důchod	-	-	10 123 Kč	10 123 Kč
Investiční životní pojištění	-	-	6 747 Kč	-
Celkem	25 000 Kč	18 009 Kč	19 879 Kč	13 132 Kč

Kvůli krátké době spoření v penzijním připojištění bude mít pan Šťastný nižší příjem před důchodovým věkem a poté, co vyčerpá prostředky z IŽP, než předchozí klient.

5.4 Spoření od 50 let

Pan Moudrý by chtěl vědět, kolik by si musel začít ve svých 50 letech měsíčně spořit, aby v důchodu mohl mít příjem srovnatelný s panem Mladým a panem Šťastným. Ve svém věku již nemá rodinné závazky, proto si může dovolit veškeré netto pojistné v IŽP vkládat jako spořicí složku. Pojistná částka v jeho případě bude tedy rovna nule. Na dobu 10 let si sjedná i penzijní připojištění, kde bude platit měsíčně 1 500 Kč.

Tab. 11 Výpočet renty z penzijního připojištění a IŽP při délce spoření 40 let [vlastní tvorba]

Vstupní věk	50 let	
Doba spoření	10 let	
<i>Penzijní připojištění</i>		
měsíční platba	1 500 Kč	
Celkem na účtu v 60 letech	220 403 Kč	
Daňové odpočty	120 000 Kč	
Doživotní renta	1 349 Kč	
<i>Investiční životní pojištění</i>		
měsíční platba	7 000 Kč	
Daňové odpočty	120 000 Kč	
<i>při zhodnocení</i>	3%	6%
Celkem na účtu v 60 letech	809 152 Kč	930 658 Kč
Zisk z termínovaného účtu	130 773 Kč	150 410 Kč
Celkem na účtu v 65 letech	939 925 Kč	1 081 068 Kč
Renta na 12 let	6 527 Kč	7 507 Kč
<i>CELKEM</i>		
Renta na 12 let	7 876 Kč	8 856 Kč

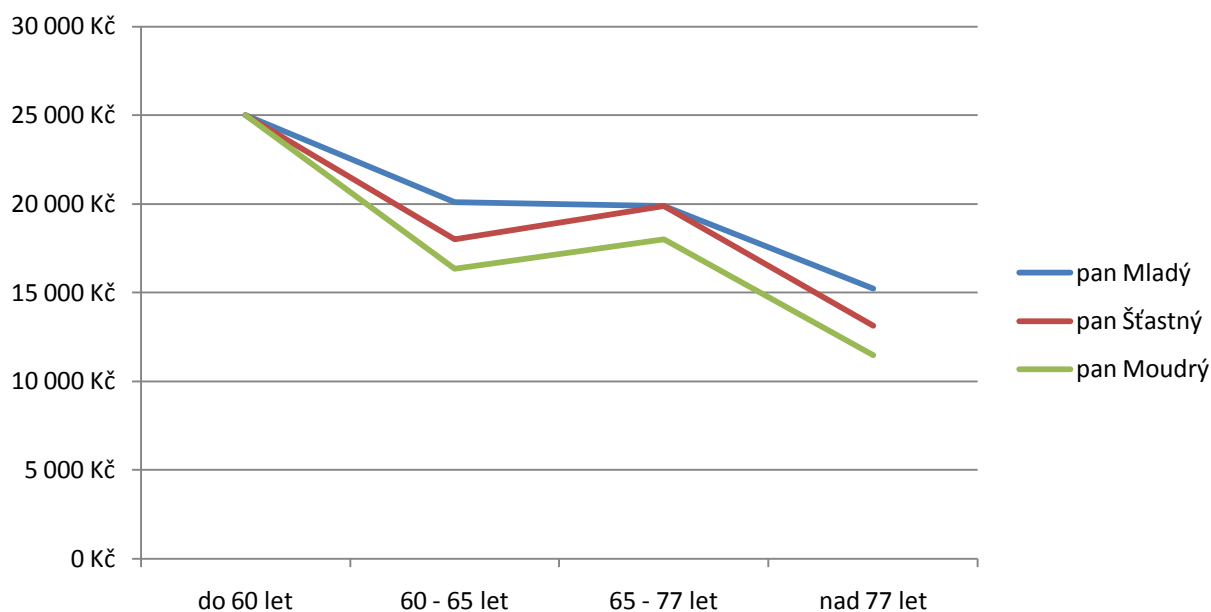
Vidíme, že ani s náklady ve výši 8 500 Kč měsíčně není pan Moudrý schopen dosáhnout výše důchodu předchozích klientů. V takovém věku již není výhodné sjednávat investiční životní pojištění, neboť poplatky, které jsou ve výpočtu zahrnuty, způsobily, že částka před uložením na termínovaný účet (při 3 procentním zhodnocení) je dokonce nižší, než souhrn vložených financí!

Tab. 12 Simulace životní úrovně s doplňkovým pojištěním při spoření od věku 50 let [vlastní tvorba]

	do 60 let	60 - 65 let	65 - 77 let	nad 77 let
mzda	25 000 Kč	15 000 Kč	-	-
Penzijní připojištění	-	1 349 Kč	1 349 Kč	1 349 Kč
Starobní důchod	-	-	10 123 Kč	10 123 Kč
Investiční životní pojištění	-	-	6 527 Kč	-
Celkem	25 000 Kč	16 349 Kč	17 999 Kč	11 472 Kč

Z tabulky 12 můžeme vyčíst, že krátká doba spoření na penzijním připojištění by způsobila opravdu markantní rozdíly v jednotlivých životních etapách.

5.5 Shrnutí a doporučení

Graf 12 Průběh klesajících příjmů jednotlivých klientů od 60 let věku [vlastní tvorba]

Na demonstrováných příkladech vidíme, jakým způsobem funguje kombinace penzijního připojištění s investičním životním pojištěním. Správné využití těchto produktů může zajistit **plynulý přechod** mezi obdobími s razantními rozdíly v oblasti příjmů v důchodovém věku. Nejdůležitější tedy není myslet jen na výši příspěvků, ale především na plynulost a dlouhodobý horizont spoření.

ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo ukázat, jakým způsobem fungují doplňkové spořicí produkty v souvislosti s časovým horizontem spoření a z jaké části je člověk schopen ztratit mzdu v důchodovém věku těmito produkty pokrýt.

V teoretické části práce jsem vysvětlil, jakým způsobem funguje současný penzijní systém, jak se počítají jednotlivé důchody a jaká byla jejich průměrná výše v minulém roce. Dále jsem se soustředil na možnosti využití penzijního připojištění a investičního životního pojištění jako prostředků ke kumulaci financí na důchodový věk. Penzijní připojištění je díky státnímu příspěvku a možnosti daňových odpočtů velmi oblíbeným produktem. Současně je však nutno dodat, že většina obyvatel nejen že má penzijní připojištění jako později jediný doplněk ke státnímu důchodu, ale navíc do něj průměrně odvádí částky, které by formou doživotní renty schodek v příjmu nevyřešily. Investiční životní pojištění je dobrým nástrojem jak ke spoření, tak k zajištění rizika smrti, popřípadě dalších neživotních rizik. Díky možnosti měnit poměr mezi spořicí a rizikovou složkou se z tohoto produktu stává flexibilní nástroj použitelný během celého života. Jak ale poslední kapitola mé práce ukázala, má toto pojištění smysl především z dlouhodobého hlediska, neboť správní a jiné poplatky jsou většinou v takové výši, že i při jistém zhodnocení se v horizontu několika let nevrátí ani účastníkem vložené prostředky.

Z dotazníku v praktické části vyplynulo, že ani odpověď na otázku, jakou roli by měl hrát stát v důchodovém systému, není mezi mladými lidmi jednoznačná. Neboť jedna polovina dotázaných sice souhlasila s osobní angažovaností na penzijním systému, druhá polovina je však stále přesvědčena, že hlavní břemeno by v tomto smyslu měl nést stát. Od toho se odráží i malá výše měsíčních příspěvků, kterou jsou ochotni si mladí lidé spořit na důchod.

Můj názor však je, že hlavním problémem v této oblasti je zarytá snaha zahlazovat všechny stopy ukazující na vyvstávající problém a zároveň nutkavost posouvat řešení na nejzazší termín. Dlouhodobým cílem naší politiky by měla být snaha naučit lidi pravidelně si odkládat a brát to jako samozřejmost. Neboť jak jsem ukázal, čím déle člověk se spořením otálí, tím větší zatížení na něj později dopadá.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ČSSZ. 80 let sociálního pojištění. [Online] 2004. [Citace: 16. Únor 2011.] http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf.
- [2] Valorizace důchodů 2011: Důchody budou opět klesat! *Investujeme.cz*. [Online] 10. Prosinec 2010. [Citace: 8. Únor 2011.] <http://www.investujeme.cz/clanky/valorizace-duchodu-2011-duchody-budou-opet-klesat/>. ISSN 1802-5900.
- [3] KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. 3. vyd. Praha : ASPI, a.s., 2005. 504 s. ISBN 80-7357-050-5.
- [4] Pilíře důchodového systému. *Finance.cz*. [Online] [Citace: 15. Únor 2011.] <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/duchodovy-system/tri-pilire-systemu/>.
- [5] PŘIB, Jan. *Kdy do důchodu a za kolik*. 7. aktualiz. vyd. Praha : GRADA Publishing, a.s., 2009. 128 s. ISBN 978-80-247-2805-6.
- [6] Starobní důchody. *MPSV*. [Online] 7. Leden 2010. [Citace: 6. Únor 2011.] <http://www.mpsv.cz/cs/618>.
- [7] TOMČÍK, Jaroslav. Jak na výpočet starobního důchodu pro rok 2011. *Měšec.cz*. [Online] 19. Listopad 2010. [Citace: 26. Únor 2011.] <http://www.mesec.cz/clanky/jak-na-vypocet-starobniho-duchodu-pro-rok-2011/>. ISSN 1213-4414.
- [8] BROŽOVÁ, Karolína. Průměrná výše důchodu činila vloni více než 10 tisíc korun. *Mediafax.cz*. [Online] 7. Únor 2011. [Citace: 25. Únor 2011.] <http://www.mediafax.cz/domaci/3168568-Prumerna-vyse-duchodu-cinila-vloni-vice-nez-10-tisic-korun>.
- [9] Sníží se penze od října 2011. *Důchody.cz*. [Online] 2011. [Citace: 7. Březen 2011.] <http://www.duchody.cz/duchody-2011/snizi-se-penze-od-rijna-2011>.
- [10] Invalidní důchod. *MPSV*. [Online] 21. Prosinec 2010. [Citace: 6. Únor 2011.] <http://socialniporadce.mpsv.cz/cs/170>.
- [11] Pozůstalostní důchody. *MPSV*. [Online] 6. Leden 2010. [Citace: 5. Únor 2011.] <http://www.mpsv.cz/cs/620>.
- [12] Podmínky nároku na vdovský důchod. *Finance.cz*. [Online] [Citace: 26. Únor 2011.] <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/pozustalostni-duchody/vdovsky/>.

- [13] Úspory zaměstnavatele. *Finance.cz*. [Online] [Citace: 14. Duben 2011.] <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/statni-podpory-a-vyhody/vyhody-pro-zamestnavatele-2/>.
- [14] ŠULC, Jaroslav. *Penzijní připojištění*. 2. aktualiz. vyd. Praha : GRADA Publishing, a.s., 2004. 196 s. ISBN 80-247-0772-1.
- [15] *Asociace průzajných fondů ČR*. [Online] 2009. [Citace: 6. Duben 2011.] <http://www.apfcr.cz/>.
- [16] DAŇHEL, Jaroslav. *Kapitoly z pojistné teorie*. 1. vyd. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002. 140 s. ISBN 80-245-0306-9.
- [17] KAMENÍKOVÁ, E., POLÁCH, J. a KRÁL, M. *Bankovníctví a pojišťovnictví : Studijní pomůcka pro distanční studium*. 1. vyd. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2008. 160 s. ISBN 978-80-7318-655-5.
- [18] DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. [editor] Iva Kapcová. 2. vyd. Praha : Ekopress, s.r.o., 2005. 178 s. ISBN 80-86119-92-0.
- [19] SLEPECKÝ, J. a POLÁCH, J. *Pojišťovnictví v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Žilina : GEORG, 2010. 102 s. ISBN 978-80-89401-11-6.
- [20] Kapitálové životní pojištění. *Měsíc.cz*. [Online] [Citace: 29. Duben 2011.] <http://www.mesec.cz/pojisteni/zivotni-pojisteni/kapitalove-zivotni-pojisteni/pruvodce/>. ISSN 1213-4414.
- [21] Investiční životní pojištění. *Peníze.cz*. [Online] [Citace: 29. Duben 2011.] <http://www.penize.cz/investicni-zivotni-pojisteni>. ISSN 1213-2217.
- [22] 10 tipů na investice do bytů. *Hospodářské noviny*. [Online] 15. Březen 2010. [Citace: 3. Duben 2011.] <http://hn.ihned.cz/c1-41334790-10-tipu-na-investice-do-bytu>. ISSN 1213-7693.
- [23] Proč potřebujeme důchodovou reformu? . *MPSV*. [Online] 11. Květen 2011. [Citace: 15. Květen 2011.] http://www.mpsv.cz/files/clanky/10630/Proc_potrebujeme_duchodovou_reformu.pdf.
- [24] Důchodová reforma. *MPSV*. [Online] 6. Duben 2011. [Citace: 10. Duben 2011.] <http://www.mpsv.cz/cs/10450>.

- [25] Důchodová reforma ve třech etapách. *Finance.cz*. [Online] [Citace: 26. Březen 2011.] <http://www.finance.cz/duchody-a-penze/informace/postup-duchodove-reformy/etapa-duchodove-reformy/>.
- [26] Důchodová reforma je krádež za bílého dne, tvrdí odbory. *iDNES.cz*. [Online] 19. Únor 2011. [Citace: 20. Duben 2011.] http://ekonomika.idnes.cz/duchodova-reforma-je-kradez-za-bileho-dne-tvrdi-odbory-pf8-/ekonomika.aspx?c=A110219_145925_ekonomika_fih.
- [27] Ve dvaceti na důchod nikdo nemyslí a pak je pozdě, říká Vladimír Bezděk. *iDNES.cz*. [Online] 23. Březen 2011. [Citace: 2. Květen 2011.] http://finance.idnes.cz/ve-dvaceti-na-duchod-nikdo-nemysli-a-pak-je-pozde-rika-vladimir-bezdek-1i5-/viteze.asp?c=A110322_105319_viteze_hru.
- [28] Chile má nejstarší důchodový systém, v Nizozemsku šetří na penzi od 15 let. *iDNES.cz*. [Online] 18. Duben 2011. [Citace: 18. Duben 2011.] http://finance.idnes.cz/chile-ma-nejstarsi-duchodovy-system-v-nizozemsku-setri-na-penzi-od-15-let-14c-/viteze.asp?c=A110414_155828_viteze_hru.
- [29] **GOLA, Petr**. Jak se zvyšuje důchodový věk ve světě? *Sfinance.cz*. [Online] 10. Květen 2011. [Citace: 12. Květen 2011.] <http://www.sfinance.cz/zpravy/finance/309548-jak-se-zvysuje-duchodovy-vek-ve-svete-/>.
- [30] Česká republika v číslech 2010. ČSÚ. [Online] 10. Prosinec 2010. [Citace: 6. Březen 2011.] [http://www.czso.cz/csu/2010ediciplan.nsf/t/ED00377ECC/\\$File/14091005.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010ediciplan.nsf/t/ED00377ECC/$File/14091005.pdf).
- [31] Mzdy - vývoj mezd, průměrné mzdy 2011. *Kurzy.cz*. [Online] 9. Březen 2011. [Citace: 15. Duben 2011.] <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/mzdy/>. ISSN 1801-8688.
- [32] Online kalkulačtor. *Asociace penzijních fondů ČR*. [Online] 2009. [Citace: 15. Květen 2011.] <http://www.apfcr.cz/cs/online-kalkulator/>.
- [33] Spořicí a úroková kalkulačka: kolik vám vynese spoření v bance? *Měšec.cz*. [Online] [Citace: 15. Květen 2011.] <http://www.mesec.cz/kalkulacky/kolik-vam-vynese-sporeni-v-bance/>. ISSN 1213-4414.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

APF	Asociace penzijních fondů.
ČR	Česká republika.
IŽP	Investiční životní pojištění.
KŽP	Kapitálové životní pojištění.
NDC	Průběžný příspěvkový důchodový systém.
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná.
OVZ	Osobní vyměřovací základ.
RŽP	Rizikové životní pojištění.
SÚSZ	Státní úřad sociálního zabezpečení.
VZ	Vyměřovací základ.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Podíl penzijních fondů na trhu penzijního připojištění v 1. čtvrtletí 2011 [15].....	27
Graf 2 Portfolio penzijních fondů (stav v prvním čtvrtletí 2011) [15].....	28
Graf 3 Průměrný měsíční příspěvek na penzijní připojištění v letech 2004 – 2010 [15].....	28
Graf 4 Podíl obyvatel nad 65 let k obyvatelům 16 – 65 let v ČR, Německu a Japonsku [23].....	37
Graf 5 Otázka č. 11 online dotazníku.....	42
Graf 6 Otázka 1. Kolik jste ochotní si měsíčně odkládat na spoření na penzi?	43
Graf 7 Otázka 2. Kolik počítáte, že byste si do penze měli našetřit, abyste z toho poté mohli bez dalších příjmů žít? (Odchod do penze v 65 letech).....	43
Graf 8 Otázka 9. Pro spoření (odkládání) na penzi mám v plánu použít	44
Graf 9 Úloha státu v důchodovém systému podle 6. otázky v dotazníku	45
Graf 10 Otázka 8. V čem především spočívá důchodová reforma?.....	46
Graf 11 Kompenzace postupného poklesu příjmů pomocí penzijního připojištění a investičního životního pojištění [vlastní zdroj]	48
Graf 12 Průběh klesajících příjmů jednotlivých klientů od 60 let věku [vlastní tvorba]	53

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Výpočet redukce VPZ z OVZ [7].....	18
Tab. 2 Potřebná doba pojištění pro získání nároku na invalidní důchod [10]	19
Tab. 3 Výše státního příspěvku na penzijní připojištění na kalendářní měsíc podle zákona č. 42/1994 Sb.....	23
Tab. 4 Porovnání zvýšení hrubé mzdy s příspěvkem na penzijní pojištění s dopadem na náklady zaměstnavatele [13]	24
Tab. 5 Struktura ceny životního pojištění [18]	31
Tab. 6 Odhad finančních efektů penzijního připojištění při investování 500 Kč měsíčně	48
Tab. 7 Výpočet renty z penzijního připojištění a IŽP při délce spoření 30 let [vlastní tvorba].....	49
Tab. 8 Simulace životní úrovně s doplňkovým pojištěním při spoření od věku 30 let [vlastní tvorba]	50
Tab. 9 Výpočet renty z penzijního připojištění a IŽP při délce spoření 40 let [vlastní tvorba].....	51
Tab. 10 Simulace životní úrovně s doplňkovým pojištěním při spoření od věku 40 let [vlastní tvorba]	51
Tab. 11 Výpočet renty z penzijního připojištění a IŽP při délce spoření 40 let [vlastní tvorba].....	52
Tab. 12 Simulace životní úrovně s doplňkovým pojištěním při spoření od věku 50 let [vlastní tvorba]	53

SEZNAM PŘÍLOH

- PI Výnosnost penzijních fondů v procentech v letech 1995 - 2009
- PII Dotazník – Víte, jak si spořit na penzi?

**PŘÍLOHA P I: VÝNOSNOST PENZIJNÍCH FONDŮ V PROCENTECH
V LETECH 1995 - 2009**

Název penzijního fondu	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
AEGON PF	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4,5	3,50	2,1
Allianz PF	-	-	8,9	9,1	6	3,8	4,36	3,71	3	3	3	3,11	3,0	3,00	3,00
AXA penzijní fond	12,8	11,45	11,2	10,1	6,5	4,1	4,25	3,41	3,36	3,1	3,7	2,5	2,2	0,00	2
ČSOB PF Progres	0	16,4	8	10,9	7,7	5,62	3,9	4,26	4,3	5,3	5,0	2,3	2,4	0,02	1,00
ČSOB PF Stabilita	10,4	10,9	10,3	10,02	6,1	4,2	3,2	3	2,3	4,3	4,0	2,8	2,4	0,05	1,37
Generali PF	10,3	10,61	14,6	11,4	5,3	3,6	4,6	4,1	3	3,0	3,81	3,74	4,1	2,00	2,4
ING penzijní fond	12,8	12,1	11	9,34	6	4,4	4,8	4	4	2,5	4,2	3,6	2,5	0,04	0,1
PF České pojišťovny	10,3	9,2	9,6	9,72	6,6	4,5	3,8	3,2	3,1	3,5	3,8	3,3	2,4	0,20	1,2
PF České spořitelny	4	8,1	9,05	8,33	4,4	4,2	3,8	3,5	2,64	3,74	4,03	3,04	3,1	0,40	1,28
PF Komerční banky	9,44	8,36	9,1	9,5	7,2	4,89	4,4	4,63	3,4	3,5	4,0	3,0	2,3	0,58	0,24

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK – VÍTE, JAK SI SPOŘIT NA PENZI?

Dobrý den,

Jsem studentem na UTB ve Zlíně a ke své bakalářské práci potřebuji provést krátký průzkum, týkající se povědomí lidí o možnostech spoření si na stáří. Pokud tomuto dotazníku můžete věnovat pár minut, budu Vám zavázán. Dotazník je naprosto anonymní, nemusíte mít tedy strach ze zneužití údajů. Aby měl můj průzkum nějakou váhu, prosím Vás, abyste odpovídali co nejpravdivěji. Odměnou Vám zajisté bude dlouhotrvající hřejivý pocit z vykonání dobrého skutku ☺.

Děkuji

1. Kolik jste ochotní si **měsíčně odkládat** na spoření **na penzi**?
  - Do 200 Kč
  - 200 - 500 Kč
  - 500 - 1000 Kč
  - 1000 - 2000 Kč
  - Více než 2000 Kč

2. Kolik počítáte, že byste si do penze měli našetřit, abyste z toho poté mohli bez dalších příjmů žít? (Odchod do penze v 65 letech)
  - Do 500 000 Kč
  - 500 000 - 1 000 000 Kč
  - 1 000 000 - 2 000 000 Kč
  - 2 000 000 – 3 000 000 Kč
  - Více než 3 000 000 Kč

3. Máte sjednáno **penzijní připojištění**?
  - Ano
  - Ne

4. Vyberte správnou odpověď (zhodnocení neuvažujte):
  - Penzijní připojištění je soukromá záležitost, kolik si naspořím, tolik budu mít
  - Pokud si sjednám penzijní připojištění, podle výše měsíčního vkladu mi k tomu stát něco přidá

5. Víte, kolik si můžete **odečíst z daní**, pokud si platíte penzijní připojištění nebo soukromé životní pojištění?
- Ono lze něco odečíst?
  - Vím, že to je možné, částku neznám
  - Ano, vím kolik
6. Se kterým tvrzením nejvíce souhlasíte?
- Stát by se o své občany měl postarat a platit jim tak celý důchod podle toho, jak pracovali, neboť celý život platili daně a důchody ostatním
  - Stát by měl zajistit jen část penze, na zbytek by si měl každý spořit podle svých možností
  - Stát by na penzi přispívat neměl, kolik lidé chtějí mít na důchod, tolik by si měli naspořit sami
7. Souhlasíte s tím, že by měla přijít **důchodová reforma**?
- Ano, přibližně v takovém znění, jak se chystá, změny jsou správně nasměrovány
  - Ano, ale měla by vypadat úplně jinak
  - Ne, systém důchodů by měl zůstat stejný
8. V čem především spočívá důchodová reforma? (Vyberte odpověď, kterou **považujete za správnou**)
- Chystají se změny týkající se *výpočtů důchodů* (přepočítací koeficient, koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu, osobní vyměřovací základ, atd.)
  - Změna spočívá v tom, že si každý bude moci *část své hrubé mzdy* a část toho, co odvádí státu jako *sociální pojištění, odvést do kapitálových fondů*
  - Základem změny je návrh na *zvýšení odvodů na sociální pojištění*, aby se tak co nejvíce zmenšil negativní dopad demografického vývoje v horizontu příštích několika desítek let, který předpokládá snížení poměru ekonomicky aktivního obyvatelstva k penzistům

9. **Pro spoření (odkládání) na penzi** mám v plánu použít (vyberte jednu nebo dvě možnosti):

- Penzijní připojištění
- Investiční životní pojištění
- Kapitálové životní pojištění
- Spořicí účet
- Cenné papíry
- Hypotéku na nemovitost, kterou bych před důchodem prodal/a
- Zřízení zvláštního bankovního účtu za účelem odkládání
- Jiné (uveďte): _____
- Žádné

10. Kolik je Vám **let**?

- 15-25
- 25-45
- 45 a více

11. Jste:

- Student, příležitostně si přivydělávám
- Student, pracuji na poloviční úvazek
- Student, pracuji na plný úvazek
- Pracuji
- Nepracuji (již dlouhodobě)

12. Jaké je Vaše dosažené **vzdělání**?

- Základní, už nestuduji
- Základní, ale momentálně studuji střední školu
- Středoškolské, už nestuduji
- Středoškolské, ale momentálně studuji vysokou školu
- Vysokoškolské

13. Jste:

- Muž
- Žena